

Fiskālās disciplīnas
padome

Pieņemts Fiskālās disciplīnas padomes sēdē
Nr.1(62) 2023. gada protokols Nr. §1.1.

Uzraudzības ziņojums par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2023.-2025. gadiem un budžetu 2023. gadam

2023

Saturs

Kopsavilkums	3
SAĪSINĀJUMI	8
1. Fiskālās politikas attīstība	9
1.1. 2022. gada rezultāts un pēdējo gadu retrospekcija	9
1.2. Fiskālā pozīcija 2023.-2025. gadiem	12
1.3. Ekonomikas un sociālās stabilizācijas (vienreizējo) pasākumu fiskālā ietekme	15
2. Fiskālie riski	18
3. Makroekonomiskās vides novērtējums	20
3.1. Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes	20
3.2. Makroekonomiskā vide aktuālo risku kontekstā	22
4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi	33

Kopsavilkums

1. Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes regulu Nr. 473/2013 "Par kopīgiem noteikumiem budžeta plānu projektu uzraudzībai un novērtēšanai un pārmērīga budžeta deficīta novēršanai *euro* zonas dalībvalstīs" prasībām, Finanšu ministrija jau 2022.gada rudenī sagatavoja Vispārējās valdības budžeta plāna projektu 2023. gadam pie nemainīgas politikas, kas tika apstiprināts MK 2022. gada 11. oktobrī. Sakarā ar 2022. gada Saeimas vēlēšanām tālāka budžeta izstrāde 2023. gadam un vidējam termiņam tika aizkavēta. Fiskālas disciplīnas padome, ņemot vērā ekonomiskās attīstības straujās izmaiņas, budžeta izstrādes gaitā vairākkārt izskatīja un apstiprināja FM aktualizētās makroekonomiskās prognozes^{1,2,3,4}. Pēdējo reizi Padome apstiprināja koriģētās Makroekonomiskās prognozes 2022. gada 1. decembrī⁵, kas ir par pamatu likumprojekta "Par valsts budžetu 2023. gadam un budžeta ietvaru 2023., 2024. un 2025. gadiem" veidošanai. Toreiz Padome uzsvēra, ka būtiskākie riski būs pastāvošā ģeopolitiskā spriedze, augstā inflācija, piegāžu ķēžu traucējumi, paaugstinātās procentu likmes un mājaisaimniecību patēriņa kritums.
2. Neraugoties uz iezīmētiem riskiem, CSP sezonāli un kalendāri koriģētie dati liecina par to, ka ekonomikas attīstība bija labāka nekā prognozēts. IKP, pēc provizoriskā novērtējuma, 2022. gadā ir pieaudzis par 1,8%. Recesija 2022. gadā tika fiksēta tikai 3. ceturksnī, bet jau ceturtajā ceturksnī IKP pieauga par 0,1%, salīdzinot ar 2021. gada ceturto ceturksni, un salīdzinot ar 2022. gada trešo ceturksni, pieaugums bijis 0,3%. Šo rezultātu pozitīvi ietekmēja pieaugums pakalpojumu nozarēs par 0,7%, kas kompensēja samazinājumu ražojošajās nozarēs par 3,3%.
3. Pašlaik ekonomika atrodas tās pavērsiena punktā un nenoteiktības līmenis joprojām ir augsts. Tomēr Padome atbalsta pašreizējās, diezgan konservatīvās FM makroekonomikas prognozes. FM paredz 2023. gadā IKP lejupslīdi par 0,6%, bet 2024. un 2025. gadā pieaugumu par 3%. Latvijas Banka 2023. gadam prognozē uz pusi mazāku lejupslīdi nekā FM (-0,3%), bet 2024. gadam straujāku izaugsmi (+4,4%). Kas attiecās uz cenām, FM uzskata, ka inflācijas līmenis pakāpeniski samazināsies: 2023. gadā tas vēl saglabāsies augsts (8,5%), bet 2024. gadā tas strauji kritīsies līdz 1% un 2025. gadā varētu sasniegt 2%. Latvijas Banka prognozē augstāku inflācijas līmeni 2023. gadā (10,9%) un lēnāku inflācijas samazināšanos 2024. gadā (4,4%). FM un LB prognozēto rādītāju atšķirības praktiski neietekmē budžeta prognozi.
4. Inflācija pašlaik ir viens no būtiskākajiem ekonomisko attīstību ierobežojošiem faktoriem gan Eirozonā, gan it īpaši Baltijas valstīs. ECB, cīņā pret inflāciju, mērķtiecīgi pastiprina monetārās politikas ierobežojošo lomu. Respektīvi notiek sistemātiska procentu likmju kāpināšana, pēdējo reizi ECB paaugstināja bāzes likmi 2023.gada 2.februārī līdz 3%. Iespējams, striktā monetārā politika deva efektu, jo, kopš 2022. gada novembra, inflācija Eirozonā sākusi lēnām samazināties. Tomēr Latvijā nav inflācijas samazināšanās pazīmes un š.g. janvārī, saskaņā ar *Eurostat* ātro novērtējumu,

¹ 14.02.2022. makroekonomikas prognožu apstiprināšana | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

² 09.03.2022. Koriģētās makroekonomiskās prognozes (Sankciju scenārijs) | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

³ 12.08.2022. Makroekonomiskās prognozes 2022. gadam un VTBI 2023/25. | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

⁴ Koriģētās Makro prognozes 2022. gadam un VTBI 2023-2025 (1.12) | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

⁵ Padomes viedoklis par makroekonomisko rādītāju prognozēm 2022-2025 gadam (koriģētās, decembris) <https://www.fdp.gov.lv/lv/publikācijas-un-parskati/zinojumi/2022/07-12>

inflācija sasniedza augstāko līmeni Eirozonā 21,6%, apsteidzot Igaunijas (18,8%) un Lietuvas (18,4%) rādītājus. Zināmu optimismu pašlaik dod energoresursu cenu kritums līdz pirmskara līmenim. Dabas gāzes cena š.g. janvāra sākumā nokritās līdz 50-60 eiro par megavatstundu un naftas cena, kopš pagājušā gada decembra, ir robežās 65-75 dolāri par bareli, kas salīdzināms ar 2021. gada cenu līmeni⁶.

5. Pašlaik pieejamie CSP dati liecina, ka 2022. gada trešajā ceturksnī, salīdzinot ar 2021. gada trešo ceturksni, mēneša vidējā bruto alga palielinājās par 6,3%, bet salīdzinot ar 2022. gada otro ceturksni, mēneša vidējā bruto darba samaksa pieauga vien par 1,6%. Šādi rādītāji liecina, ka strādājošo ienākumi aug lēnāk par inflāciju, tādēļ cenu-algu spirāles veidošanās risks ir zems. Tomēr negatīvi vērtējams produktivitātes pieauguma atpalcība no darbaspēka izmaksām. 2022. gadā darbaspēka izmaksas ir būtiski pārsniegušas pirms pandēmijas līmeni, kamēr produktivitātes kāpums šajā pašā laikā ir bijis mērenāks, kas liecina par produktivitātes plaisas palielināšanos⁷.
6. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi, attiecībā pret 2021. gadu, 2022. gadā ir palielinājušies par 13,5%, nodokļu ieņēmumi palielinājušies vēl straujāk – par 15,2%, lielā mērā pateicoties inflācijai. Kopumā nodokļu ieņēmumi pārsniedza budžetā ieplānoto par 1,4 miljardu eiro, kas apjoma ziņā ir līdzīgs atbalsta pasākumu ietekmei uz VVBB (1,5 miljardi eiro). Labie nodokļu iekasēšanas rādītāji ievērojami uzlaboja 2022.gada budžeta deficītu. 2023. gada nodokļu ieņēmumi kopbudžetā tiek plānoti 12,3 miljardu eiro apmērā, tikai par 747,3 miljoniem jeb 6,3% vairāk nekā tika iekasēti 2022.gadā. Šāda budžeta nodokļu ieņēmumu prognoze izskatās konservatīva, pat ņemot vērā iespējamo ekonomikas recesiju. Tomēr lielas nenoteiktības apstākļos Padome atbalsta piesardzīgo budžeta ienākumu novērtējumu.
7. EK SIP vispārējā izņēmuma klauzula būs spēkā arī 2023. gadā, savukārt FDL normas pašlaik ir spēkā. Tomēr šogad nacionālajā regulējumā gan izdevumu pieauguma, gan izdevumu pārmantojamības nosacījumi nav pielietojami pēc būtības. Līdz ar to, šogad tiek izmantoti tikai divi fiskālie nosacījumi – strukturālās bilances nosacījums un parāda nosacījums. Valdības fiskālā stratēģija tika definēta Latvijas Stabilitātes programmā 2022.-2025⁸. gadam un papildināta Informatīvajā ziņojumā „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā⁹” un precizēta un precizēta Informatīvajā ziņojumā "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā"¹⁰. Tā ir formulējusi fiskālo politiku 2023. gadam: (i) pakāpeniska pāreja uz neitrālu fiskālo pozīciju, ii) fiskālā korekcija ir samērīga, lai nepieļautu situāciju, ka pārmērīga korekcija varētu negatīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi, (iii) pie vienreizējiem izdevumiem, kas tiek izslēgti no vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķa, pieskaitīt: (a) Covid-19 atbalsta pasākumus, (b) energoatbalsta pasākumus, (c) papildus aizsardzības un iekšējās drošības izdevumus virs 2022. gada līmeņa, (d) izdevumus, kas saistīti ar atbalsta pasākumiem cilvēkiem, kad bēg no Ukrainas Krievijas iebrukuma rezultātā. Padome uzsver, ka jau 2022. gada

⁶ Crude oil - 2023 Data - 1983-2022 Historical - 2024 Forecast - Price - Quote - Chart (tradingeconomics.com)

⁷ LV PEAK Ekonomikas barometrs (lu.lv)

⁸ Latvijas Stabilitātes programma 2022.-2025. gadam (mk.gov.lv) [lpp.30. un 31.]

⁹ Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025. gadā (mk.gov.lv)

¹⁰ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/06f99de0-35e7-42f0-aace-206a63e92a96

strukturālā bilance tika sabalansēta, līdz ar to strukturālā deficīta samazināšana nav nepieciešama. 2023. gadā strukturālo deficītu var palielināt līdz 0,5% no IKP un, saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likuma 10. pantā noteikto, turpmāk nepieciešams to uzturēt šajā līmenī.

- 8.** Padomes un FM novērtējumi par ekonomikas potenciālu un negatīvo izlaižu starpību saskan attiecībā uz 2023. gadu. Tomēr Padomes aprēķini liecina par straujāku izlaižu starpības virzību uz pozitīvām vērtībām 2024. un 2025. gadā, nekā aprēķina FM. Uz to netieši norāda arī Latvijas Bankas prognozes attiecībā uz 2024. gadu, kura prognozē straujāku IKP pieaugumu. Pašlaik ar pieņēmumu, ka izlaižu starpība būs negatīva visos trīs turpmākajos gados, Padome uzskata, ka budžeta projektā plānotā fiskālā politika ir sabalansēta un atbilstoša ekonomikas ciklam. FDL strukturālās bilances nosacījums ir ievērots visos plānošanas gados. FM prognozē, ka 2023., 2024. un 2025. gadā izlaižu starpības būs negatīvas, attiecīgi -2,1%, -1,2% un -0,4 no IKP, kas ļauj realizēt nedaudz stimulējošu fiskālo politiku un pakāpeniski, uzlabojoties izlaidis starpības rādītājiem, mazināt deficītu. Vispārējās valdības deficīta mazināšana plānota līdz -4,3% 2023. gadā. Salīdzinājumam ar Baltijas kaimiņvalstīm, 2023. gadā Lietuvā VV budžeta deficīts plānots -4,9%¹¹, bet Igaunijā -3,8%¹². FM prognozē, ka vispārējās valdības deficīts turpinās samazināties un sasniegs -2,4% 2024. gadā, un -2,1% 2025. gadā. Tomēr mainoties ekonomikas attīstības scenārijam optimistiskā virzienā un ekonomikai tuvinoties tās potenciālam, Vispārējās valdības budžeta deficīta mazināšanas temps var būt straujāks par pašlaik prognozēto.
- 9.** Prognozes par VV parāda attīstību liecina, ka Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā ir ievērots. Valsts kases pēc EKS metodoloģijas aprēķinātā vispārējās valdības parāda prognoze liecina, ka 2023. gadā parāda apmērs varētu sasniegt 41,9% no IKP jeb 18 miljardus eiro. Prognozēts, ka 2024. gadā parāds procentos pret IKP sāks samazināties līdz 39,3% un 2025. gadā līdz 38,8%. Parāda apmēra relatīva samazināšanās lielā mērā būs atkarīga no IKP izaugsmes un inflācijas ietekmes uz nominālā IKP apmēru. Tomēr eiro izteiksmē parāds ik gadu turpinās pieaugt, 2025. gadā sasniedzot 18,4 miljardus eiro. Tādējādi, tiek prognozēts, ka kopš pandēmijas sākuma 2020. gadā, kad parāds sāka strauji pieaugt nominālā izteiksmē, līdz 2025. gadam tas pieaugs par apmēram 5,7 miljardiem eiro.
- 10.** Sakarā ar ierobežojošo ECB monetāro politiku turpmākos gados, parāda apkalpošanas izmaksas neizbēgami pieaugs. Vēsturiski augstākās likmes ir bijušas 2000.gada jūnijā (4,25%) un 2008. gada oktobrī (3,75%). Arī šobrīd ECB palielina procentu likmes sistemātiski un mērķtiecīgi. Ierobežojošas monetārās politikas instrumentu pielietošana uzsākta 2022. gada jūlijā, kāpinot procentu likmi no nulles, un uz doto brīdi, sasniedzot 3% līmeni¹³. Procentu likmju celšana ietekmēs gan publisko sektoru, gan uzņēmējus, arī mājsaimniecībām procentu likmju celšana būs papildus slogs. Latvijas Bankas ekspertu vērtējumā, Latvijā kopumā, kredītos mājsaimniecībām ir izsniegti vairāk nekā pieci miljardi eiro, no kuriem pārliecinoši lielākā daļa jeb gandrīz 85% ir mājokļu kredīti. Hipotekārās saistības ir aptuveni 147 000 mājsaimniecību¹⁴. Ietekme publiskās finansēs

¹¹ [2023 BUDGET AT A GLANCE ENG.pdf \(lr.lv\)](#)

¹² [Estonian 2023 Draft Budgetary Plan - 14.10.2022 EN.pdf](#)

¹³ [Key ECB interest rates \(europa.eu\)](#)

¹⁴ <https://www.makroekonomika.lv/procentu-likmju-celsana-rugtas-zales-lai-neielistu-infekciju-0>

izpaudīsies jau šajā gadā, Latvijai pārfinansējot ārējo parādu vairāk kā 1,4 miljarda eiro apmērā, līdz ar to valdībai ir svarīgi turpmāk saglabāt atbildīgu fiskālo politiku, lai reitingu kompānijas saglabātu augstu Latvijas reitingu un parāda apkalpošana nekļūtu par ievērojamu fiskālu slogu.

- 11.** Latvija daudzus gadus saglabājusi augstu kredītreitingu un ir valsts ar brīvu pieeju finanšu tirgiem. Globālās reitingu aģentūras salīdzinoši augstu novērtē Latvijas kredītreitingu - Moody's (A3)¹⁵, Fitch (A-)¹⁶ un R&I (A)¹⁷ un nosaka stabilu nākotnes novērtējumu. Tomēr aģentūra S&P Global, 2022. gadā saglabājot Latvijas kredītreitingu augstā līmenī (A+), ir mainījusi nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu¹⁸. Aģentūra uzsvērusi riskus saistībā ar karadarbību Ukrainā, augsto inflāciju un ar to saistītās tiešās un netiešās izmaksas Latvijas budžetam.
- 12.** Kopš 2020. gada atbalsta pasākumu plānošana ir īpašs valdības izaicinājums. Atbalsta pasākumi tiek uzskatīti par vienreizējiem pasākumiem, kas ietekmē nominālo bilanci, bet neietekmē strukturālo bilanci. To ietekme uz VVBB 2022. gadā sasniedza 1,5 miljardus (energoatbalsts 0,6 mljrd., Covid 0,8 mljrd., Ukrainas bēgļiem 81 miljons) eiro (3,8% no IKP). Papildus pie vienreizējiem izdevumiem tika pieskaitīti izdevumi valsts gāzes rezervju iegādei (0,4 miljardi eiro, 1% no IKP). 2021. gadā atbalsta ietekme uz VVBB bija 2,1 miljards eiro (6,4% no IKP). 2023. gadā kopējais atbalsts tiek novērtēts 798 miljonu eiro apmērā (1,9% no IKP). Nākošā gada atbalsta pasākumu fiskālā ietekmē vēl nav ierēķināti 2023./2024.gada ziemas energoatbalsta pasākumi, kuru apjoms šobrīd nav zināms. Valdība, sākot ar 2023. gadu, pie vienreizējiem izdevumiem plāno pieskaitīt arī aizsardzības un iekšējās drošības stiprināšanas izdevumu pieaugumu (467,8 miljoni eiro, 1,1% no IKP 2023. gadā). Apzinoties, ka drošībai ir jābūt vienai no valdības prioritātēm, Padome tomēr norāda, ka aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu papildus pieaugums nav atzīstams par klasisku vienreizēju pasākumu, jo tas neatbilst vienreizējo izdevumu pazīmēm SIP Vade Mecum¹⁹ izpratnē. Padome uzskata, ka šie izdevumi drīzāk ir jāiekļauj fiskālajā telpā. Iespējams, būtu nepieciešams izstādāt nacionālo regulējumu, kas definētu vienreizējo pasākumu kritērijus.
- 13.** EK ir publicējusi paziņojumu²⁰ par Eiropas Savienības fiskālā regulējuma reformu. Šāda reforma ir nepieciešama, jo atsevišķu Eiropas Savienības valstu parādi ir sasnieguši nepieredzētu līmeni un tie ir jāmazina, vienlaikus veicinot ekonomikas izaugsmi. EK, veidojot šo regulējumu, mēģina rast veidu, kā sabalansēt valstu izdevumus ar vidējā termiņā ekonomiskās politikas prioritātēm, vienlaicīgi panākot valstu parādu reālu samazināšanos. Jaunais regulējums nozīmēs mazāku fiskālo nosacījumu skaitu. Pamatā tiks kontrolēts budžeta izdevumu pieaugums un valsts parāda izmaiņas. Jaunais regulējums paredz arī strukturāli mainīt sankciju pielietojumu par fiskālās disciplīnas neievērošanu. Tiek plānots, ka jaunais regulējums tiks apstiprināts 2023. gadā un

¹⁵ Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Valsts kase

¹⁶ Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Valsts kase

¹⁷ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

¹⁸ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

¹⁹ Vade Mecum on the Stability and Growth Pact pieejams: [Vade Mecum on the Stability and Growth Pact – 2019 Edition \(europa.eu\)](https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf)

²⁰ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf, skatīts 31.01.2023

stāsies spēkā 2024. gadā. Jaunais ES fiskālais regulējums varētu izraisīt Latvijas fiskālo regulējumu izmaiņas.

- 14.** Padome kopumā atbalsta FM piedāvāto fiskālo stratēģiju, fiskālos mērķus, sagatavoto budžeta plānu un vidēja termiņa budžeta ietvaru. Šī gada budžets veidots augstas nenoteiktības apstākļos un gan makroekonomiskās, gan fiskālās prognozes ir veidotas konservatīvi. Kopumā budžets, saskaņā ar EK prasībām, būtu uzskatāms par fiskāli neitrālu un atbilstošu Latvijas šī brīža ekonomiskai, politiskai un sociālajai situācijai. Kā galvenos riskus Padome redz pastāvošo ģeopolitisko spriedzi, enerģētikas resursu un pārtikas cenu kāpumu, kā arī lēno ekonomikas izaugsmi, ja neizdosies panākt produktivitātes un konkurētspējas izrāvienu.

SAĪSINĀJUMI

AS	Akciju sabiedrība
ANM	ES Ekonomikas atveseļošanas un noturības mehānisms
BPP	Budžeta plāna projekts
LBFV	Likums par budžetu un finanšu vadību
Covid-19 krīzes likums	Likums Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību
ECB	Eiropas Centrālā Banka
EK	Eiropas Komisija
EKS	Eiropas kontu sistēma
ES	Eiropas Savienība
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
FDL	Fiskālās disciplīnas likums
FDP	Fiskālās disciplīnas padome
FM	Finanšu ministrija
FNR	Fiskālā nodrošinājuma rezerve
FRD	Fiskālo risku deklarācija
IIN	Iedzīvotāju ienākuma nodoklis
IKP	Iekšzemes kopprodukts
LB	Latvijas Banka
-	Nav datu / nav attiecināms
NAWRU	Bezdarba līmenis kas neietekmē algu
Padome	Fiskālās disciplīnas padome
PVN	Pievienotās vērtības nodoklis
SIP	Stabilitātes un izaugsmes pakts
SP	Latvijas stabilitātes programma
SP 2023/25	Latvijas stabilitātes programma 2023.-2025.gadam
SPBS	Stabilitātes programmas bāzes scenārijs
VID	Valsts ieņēmumu dienests
Uzraudzības ziņojums	Fiskālās disciplīnas uzraudzības ziņojums
VTBI	Vidēja termiņa budžeta ietvars
VTBIL	Vidēja termiņa budžeta ietvara likums
VTM	Vidēja termiņa mērķis
VVBB	Vispārējās valdības budžeta bilance
VVB	Vispārējās valdības budžets
VV	Vispārējā valdība

1. Fiskālās politikas attīstība

1.1. 2022. gada rezultāts un pēdējo gadu retrospekcija

1. Neskatoties uz Krievijas izraisītā kara negatīvo ietekmi uz ekonomisko attīstību, VV budžeta deficīts sasniedza 4,7% no IKP, pat nedaudz labāk nekā tika paredzēts Likumā par valsts budžetu 2022. gadam un arī strukturālā bilance tika sabalansēta. Budžeta bilances rādītājus ievērojami uzlaboja inflācija, kas gan palielināja nodokļu ieņēmumus, gan nominālā IKP izaugsmi. Nominālā IKP izaugsme arī ievērojami samazināja vispārējās valdības parāda izmēru attiecībā pret IKP – 40,9%. Kopumā valdības Covid-19, energoresursu cenu pieauguma kompensāciju programmas, gāzes rezervju (vienreizējie pasākumi) negatīvo fiskālo ietekmi (4,8% no IKP) pilnībā kompensēja inflācijas ietekme. Arī 2022. gadā spēkā bija 2020. gadā aktivizētā ES Stabilitātes un izaugsmes pakta vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu un būs spēkā arī 2023. gadā. Attiecīgi arī FDL fiskālie nosacījumi lielā mērā 2022. gadā nedarbojās.
2. Lai gan karš Ukrainā ievērojami pasliktināja 2022. gada ekonomisko izaugsmi, radīja nenoteiktību un piegāžu ķēžu pārrāvumus, paaugstināja energoresursu cenas, kas prasīja valsts fiskālo intervenci, kopumā 2022. gadā tika panākts mazāks VVB deficīts nekā 2021. gadā. Ja 2021. gadā uzlabojās gan ieņēmumi, gan izdevumi, tad izdevumu pieaugums tomēr bija ievērojami augstāks. 2022. gadā inflācija vēl straujāk ir veicinājusi nodokļu iekasēšanas apjoma pieaugumu, bet izdevumu pieaugums bija samērīgāks. Tabula 1.1. zemāk parāda, ka valsts speciālais budžets, pašvaldību budžeti un atvasināto publisko personu budžeti ir strādājuši ar pozitīvu bilanci. Pamatbudžeta bilance bija negatīvāka nekā paredzēts 2022. gada budžetā, tomēr pozitīvāka nekā gadu atpakaļ, jo lielākā daļa atbalsta instrumentu tiek finansēta tieši no pamatbudžeta. EKS negatīvās korekcijas tika veiktas ES fondu korekcijas dēļ.

1.1. tabula. VV budžeta bilances plāns 2022. gadam un iznākums 2022 un 2021.gadam²¹, milj. Euro.

Balances	2022		2021
	Budžets	Iznākums	Iznākums
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1620,9	-1 838,8	-2 350,6
EKS2010 ²² korekcijas	344,9	-388,2	-505,8
Valsts konsolidētais kopbudžets	-1965,8	- 1 450,7	-1844,8
Valsts pamatbudžets	-1795,1	-1889,2	-1980,5
Valsts speciālais budžets	52,1	343,5	200,5
Pašvaldību budžeti	-196,0	62,9	-90,9
Atvasināto publisko personu b.	-26,9	33,8	26,1

Avots: Finanšu Ministrija

3. Valdība, papildus pēdējos gados ierastajiem Covid-19 atbalsta pasākumiem, 2022. gadā izveidoja papildus atbalsta pasākumus energoresursu cenu kompensācijai gan iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem, kā arī pasākumus Ukrainas iedzīvotāju atbalstam. Pie vienreizējiem pasākumiem tika pieskaitīti

²¹ FM Balance_310123 datne

²² Saskaņā ar SIP un FDL, fiskālais rezultāts tiek novērtēts balstoties uz Eiropas kontu sistēmas 2010 (EKS2010) metodoloģiju, kas balstās uz uzkrājumu metodi. Tikmēr tradicionāli Latvijā valsts budžets tiek apstiprināts un novērtēts, balstoties uz naudas plūsmas metodi.

arī izdevumi valsts gāzes rezervju iepirkšanai. To kopējā ietekme uz VVBB tiek novērtēta 1,88 miljardu eiro (4,8% no IKP). 2021. gadā Covid-19 atbalsta pasākumu ietekme uz VVBB bija 2,1 miljardi eiro (6,2% no IKP), kas ļoti lielā mērā ietekmēja kopējo budžeta deficītu (7,0% no IKP). 2022. gadā Covid-19 atbalsta pasākumu novērtētā ietekme uz VVBB ir 0,80 miljardi eiro (2,0% no IKP), finansējums energoatbalsta pasākumiem ir novērtēts 0,6 miljardu apmērā (1,5% no IKP), atbalsts Ukrainas bēgļiem 0,08 miljardu eiro apmērā (0,2% no IKP), gāzes rezervju iepirkšanai 0,4 miljardu apjomā (1% no IKP). Jāatzīmē, ka sākotnēji energoatbalsta izdevumi tika plānoti ievērojami lielāki, tomēr salīdzinoši siltā ziema un iedzīvotāju taupīga enerģijas lietošana ir ievērojami uzlabojuši valsts finanšu stāvokli²³.

- 4. Konsolidētā kopbudžeta izdevumi 2022. gadā ir pieauguši par 9,2% attiecībā pret 2021. gadu, kas ir ievērojami zemāks par vidējo gada inflāciju 17,3% apmērā.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 15,5%. Vislielākais izdevumu pieaugums ir precēm un pakalpojumiem 48,8%. Izdevumi pensijām, ievērojamu pensiju indeksāciju rezultātā pieauga par 11,9%. Kopumā izdevumi sociālajiem pabalstiem pieauga tikai par 5,4%, jo nozīmīgi samazinājušies ar Covid saistītie sociālie pabalsti. Valsts parāda apkalpošanas izmaksas samazinājušās par 23,4%, kas norāda uz finanšu tirgus augsto novērtējumu valdības fiskālajai politikai. Atlīdzības izdevumi pieauguši tikai par 6,1%, tātad ievērojami mazāk par inflācijas rādītāju, kas ir pozitīvs rādītājs, jo, tādejādi, valdības sektora algu pieaugums neveicinās inflācijas spirāles veidošanos. Ņemot vērā, ka 2022. gada stājās spēkā jaunais regulējums par algām valsts sektorā, kas pieļauj algu paaugstināšanu esošā budžeta ietvaros, šis ir pozitīvs faktors. Jau otro gadu pēc kārtas izdevumi kapitālieguldījumiem ir pieauguši tikai 1% apmērā, kas vērtējams negatīvi, jo nenodrošina adekvātu ekonomikas potenciāla attīstību.
- 5. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi 2022.gadā ir palielinājušies par 13,7% attiecībā pret 2021.gadu.** Gadu atpakaļ attiecīgais rādītājs bija 12,5%. Budžeta likumā par 2022. gadu paredzētie ieņēmumi ir pārsniegti par 13,4%. Neapšaubāmi, inflācija ir veicinājusi nodokļu iekasēšanu, tomēr augstās energoresursu cenas un Krievijas agresija noteikti ir atstājuši negatīvu ietekmi uz nodokļu iekasēšanu. No nozīmīgākajiem nodokļiem vislielākais pieaugums procentuālā izteiksmē bija PVN, kas pieauga par 28,8%. Vismazākais pieaugums konstatēts Nekustāmā īpašuma nodoklim (+1,9%) un Akcīzes nodoklim (+2,4%). Skat. 1.2. tabulu. Jāatzīmē, ka FM turpina savu konservatīvo pieeju budžeta ieņēmumu prognozēšanā.

1.2.tabula. Nodokļu ieņēmumu dinamika, plāni un izpilde 2020.-2022. gadiem., %

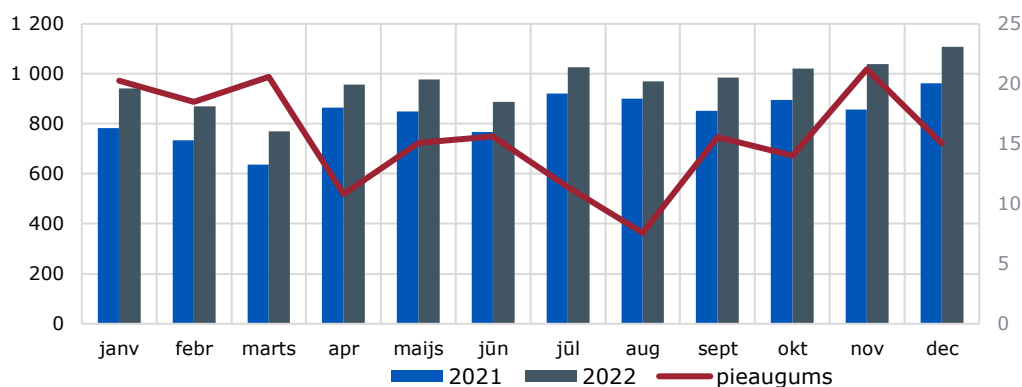
	2021 fakts/ 2020 fakts	2022 budžets/ 2021 fakts	2022 fakts /2021 fakts	2022 fakts /2022 budžets
Nodokļu ieņēmumi	11,4%	1,6%	15,2%	13,4%
UIN	35,5%	12,6%	34,7%	19,7%
IIN	5,9%	-3,4%	17,4%	21,5%
Sociālās iemaksas	7,1%	4,0%	17,5%	13,0%
Nekustāmā īpašuma n.	1,8%	3,5%	1,9%	-1,5%
PVN	8,6%	11,4%	28,8%	15,7%
Akcīzes nodoklis	4,3%	5,6%	2,4%	-3,1%
Citi netieši n.	9,3%	10,0%	19,0%	7,8%

Avots: Finanšu ministrija un Padomes aprēķini

²³ Saskaņā ar FM 30/01/2023 apkopoto informāciju

- 6. 2022. gada nodokļu ieņēmumu dinamika norāda, ka karam ir spēcīgāka ietekme uz nodokļu ieņēmumiem nekā inflācijas līmenim vai IKP izaugsmei.** Attēls 1.1. norāda, ka gada sākumā inflācija un IKP izaugsme ievērojami palielina nodokļu ieņēmumus. Tad aprīlī notika pieauguma tempa samazināšanās, kas iespējams notika kara izraisītās lielās nenoteiktības dēļ un ko nespēja kompensēt pieaugošais inflācijas līmenis. Tomēr jau septembrī iekasēto nodokļu pieauguma tempts atkal palielinās, lai arī IKP pieaugums jau sāk sabremzēties.

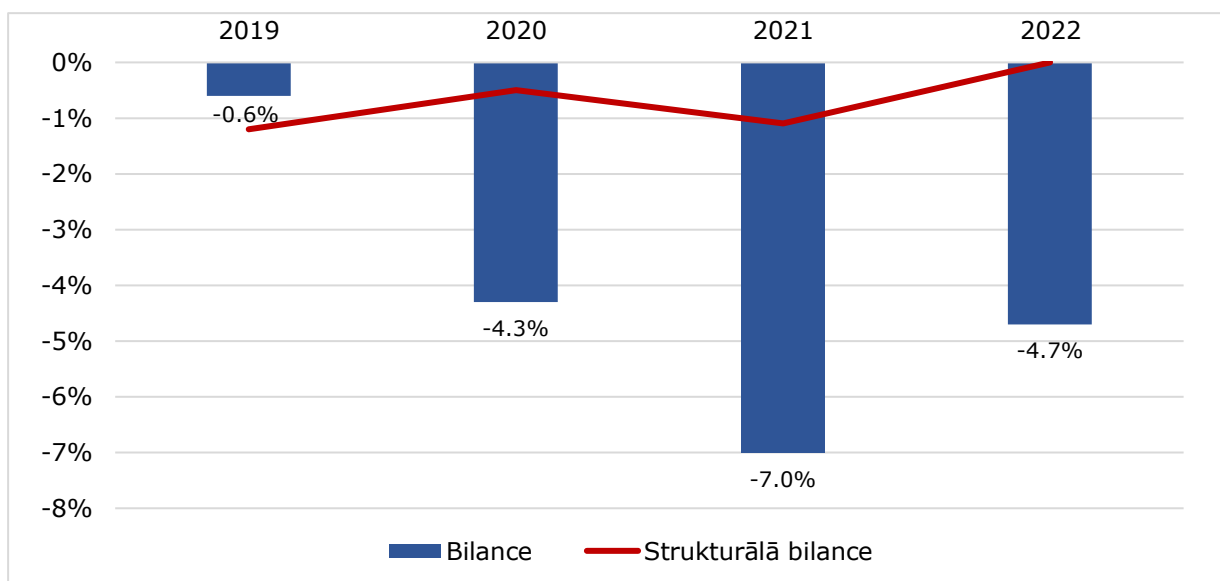
1.1. attēls. Konsolidētā kopbudžeta ieņēmumi 2022. un 2021 gadā, milj. eiro; un 2022. g. pieaugums % pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi

Avots: Valsts Kase

- 7. Valsts fiskālā politika pēdējos trīs gadus ir bijusi pretcikliska - valdība ar fiskālās politikas palīdzību kopumā ir veiksmīgi mīkstinājusi Covid-19 un Krievijas agresijas izraisīto šoku ekonomiskās un sociālās konsekvences.** Lai arī 2021. gadā Latvijā bija viens no lielākajiem VV budžeta deficītiem, strukturālā bilance saglabājās pieņemamā līmenī. Pateicoties inflācijai un labajiem nodokļu iekasēšanas rādītājiem, 2022. gadā VV budžeta deficīts samazinājās līdz 4,7%, bet strukturālā bilance (-0,0%) pat pārsniedza FDL definēto mērķi (-0,5%). Jāatzīmē, ka gan pēc FM novērtējuma (0,4%), gan FDP novērtējuma (vērtējumu mediāna 0,1%, vidējais 1%) 2022. gadā bija pozitīva izlaižu starpība, tomēr valsts fiskālais impulss bija nepieciešams gan no sociālā aspekta, gan energoresursu cenu pieauguma šoka mīkstināšanas aspekta.

1.2. attēls. VV budžeta balance un strukturālā balance 2019-2022 (% no IKP)

Avots: Finanšu ministrija

1.2. Fiskālā pozīcija 2023.-2025. gadiem

8. 2023. gadā joprojām ir spēkā EK vispārējā izņēmuma klauzula, savukārt FDL normas šogad ir spēkā. Valdības fiskālā stratēģija tika definēta Latvijas Stabilitātes programmā 2022.-2025.²⁴ (apstiprināta MK 12.04.2022), papildināta Informatīvajā ziņojumā „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā”²⁵, un precizēta Informatīvajā ziņojumā "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā”²⁶. Papildus Latvijas fiskālās politikas ietvaru ietekmē arī ES Padome ar savām rekomendācijām²⁷, kurās dalībvalstīm norāda, ka neskatoties uz to, ka šobrīd ir svarīgi sniegt atbalstu iedzīvotājiem un uzņēmumiem, saistībā ar augstajām enerģijas cenām, ir vidējā termiņā pakāpeniski jāatgriežas pie ilgtspējīgās fiskālās politikas.

9. ES Padomes rekomendācijas:

Nodrošināt, ka 2023. gadā valsts finansēto kārtējo izdevumu pieaugums atbilst kopumā neitrālai politikas nostājai, ņemot vērā to, ka turpinās pagaidu un mērķorientēta atbalsta sniegšana pret energocenu kāpumu visneaizsargātākajām māsaimniecībām un uzņēmumiem, kā arī personām, kas bēg no Ukrainas. Būt gatavai kārtējos izdevumus pielāgot mainīgajai situācijai. Palielināt publiskās investīcijas, kas sekmēs zaļo un digitālo pārkārtošanos un enerģētisko drošību, tostarp izmantojot ANM, REPowerEU un citus ES

²⁴ Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/2e4d893e-ffb0-4bbd-bcfa-f54a25856f46, skatīts 31.01.2023

²⁵ Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/98077c3c-41a7-461a-81c3-94cb914ed859, skatīts 31.01.2023

²⁶ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/06f99de0-35e7-42f0-aace-206a63e92a96

²⁷ EK rekomendācijas pieejamas:

[https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/f2d70670d926d5a5c225884800303191/\\$FILE/EK%20rekomendācijas%20Latvijai.pdf](https://titania.saeima.lv/livs/saeimasnotikumi.nsf/0/f2d70670d926d5a5c225884800303191/$FILE/EK%20rekomendācijas%20Latvijai.pdf), skatīts 25/09/2022

fondus. Laikposmā pēc 2023. gada īstenot fiskālo politiku, kuras mērķis ir panākt piesardzīgu vidēja termiņa fiskālo stāvokli. Lai mazinātu nevienlīdzību, paplašināt cita starpā īpašuma un kapitāla aplikšanu ar nodokļiem un stiprināt veselības aprūpes un sociālās aizsardzības adekvātumu.

- 10. Finanšu ministrijas fiskālā stratēģija balstījās uz pārejas kārtību Fiskālās disciplīnas likumā noteiktās minimālās plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances sasniegšanai (0,5% no IKP).** Politikas galvenie elementi ir: (i) pakāpeniska pāreja uz neitrālu fiskālo pozīciju, ii) fiskālā korekcija ir samērīga, lai nepieļautu situāciju, ka pārmērīga korekcija varētu negatīvi ietekmēt ekonomisko izaugsmi, (iii) pie vienreizējiem izdevumiem pieskaitīt: (a) Covid-19 atbalsta pasākumus, (b) energoatbalsta pasākumus, (c) papildus aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu pieaugumu virs 2022. gada līmeņa, (d) izdevumus, kas saistīti ar atbalsta pasākumiem cilvēkiem, kad bēg no Ukrainas Krievijas iebrukuma rezultātā.
- 11.** Tomēr augstā inflācija un energoresursu ekonomija ir ievērojami uzlabojusi 2022. gada vispārējās valdības budžeta deficīta un strukturālā deficīta novērtējumus, kas attiecīgi ir 4,7% un 0%. **Līdz ar to, jau 2022. gada strukturālais deficīts ir zemāks par Fiskālās disciplīnas likumā noteikto vidēja termiņa mērķi, kas ir 0,5% no IKP.** Iepriekš tika plānots, ka strukturālais deficīts bija jāsamazina par 0,5% no IKP ik gadu līdz tas sasniedz 0,5% no IKP vērtību 2025. gadā, tad šobrīd strukturālā deficīta samazināšana nav nepieciešama. **Līdz ar to, strukturālo deficītu šogad var palielināt līdz 0,5% no IKP un, saskaņā ar Fiskālās disciplīnas likuma 10.pantā noteikto, turpmāk nepieciešams to uzturēt šajā līmenī.**
- 12. Padome kopumā atbalsta FM piedāvāto fiskālo stratēģiju un fiskālos mērķus.** Tomēr, apzinoties, ka drošībai ir jābūt vienai no valdības prioritātēm, Padome norāda, ka aizsardzības un iekšējās drošības izdevumu pieaugums virs 2022. gada līmeņa nav atzīstams par klasisku vienreizēju pasākumu, jo tas neatbilst vienreizējo izdevumu pazīmēm SIP Vade Mecum^{28,29} izpratnē. Līdzīgu viedokli Padome ir paudusi Uzraudzības ziņojumā par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018. gadam³⁰. Aizsardzības un drošības izdevumu pieaugums būtu jāfinansē fiskālās telpas ietvaros. Iespējams, būtu nepieciešams izstādāt nacionālo regulējumu, kas definētu vienreizējo pasākumu kritērijus. Valdībai arī būtu jāizstrādā tekošo izdevumu ierobežošanas politika.
- 13. Saskaņā ar FM definēto fiskālo politiku, makroekonomiskajām un fiskālajām prognozēm, pēc attiecīgās fiskālās telpas aizpildīšanas, FM prognozē sekojošas**

²⁸ Vade Mecum on the Stability and Growth Pact pieejams: [Vade Mecum on the Stability and Growth Pact – 2019 Edition \(europa.eu\)](#)

²⁹ SIP Vademecum (2019) skaidrojums par vienreizēju pasākumu pieejas piemērošanu, lai pasākums par tādu tiktu uzskatīts tam ir jāatbilst šādiem principiem:

I princips: Vienreizējie pasākumi pēc būtības netiek atkārtoti. Vienreizējiem pasākumiem, pēc būtības ir tikai īslaicīga, vienreizēja ietekme uz vispārējās valdības iepēmumiem vai izdevumiem. Lai tas tā būtu, vienreizējam pasākumam ir jābūt raksturīgām īpašībām, kas padara tā ietekmi īslaicīgu, t.i., pasākumam nevar būt ilgstoša ietekme uz budžeta stāvokli.

II princips: Pasākuma vienreizēju raksturu nevar noteikt ar likumu vai autonomu valdības lēmumu. Lai nodrošinātu savlaicīgu un efektīvu politikas uzraudzību, būtu jābūt iespējai viennozīmīgi novērtēt pasākuma vienreizējo raksturu pēc tā izsludināšanas. Šī iemesla dēļ pasākuma vienreizējam raksturam nevajadzētu būt atkarīgam no tā, vai politikas veidotājs pasludina pasākumu kā vienreizēju vai pastāvīgu.

III princips: Iepēmumu vai izdevumu mainīgās sastāvdaļas nevar uzskatīt par vienreizējām. Iepēmumu vai izdevumu cikliskā daļa nav jāuzskata par vienreizēju, jo tās ietekme jau ir koriģēta ar vispārējās valdības bilances cikliskās korekcijas palīdzību. Bet arī pēc cikliskā korekcijas, iepēmumu vai izdevumu komponenti joprojām var uzrādīt ievērojamu nepastāvību. Tomēr vienreizēju pasākumu jēdziens galvenokārt nav paredzēts laikrindu izlīdzināšanai, un tāpēc to nevajadzētu izmantot, lai koriģētu šādu nepastāvību.

IV princips: Apzinātas politikas darbības, kas palielina deficītu, nav kvalificējamās kā vienreizējas. Noteikumi par vienreizējiem pasākumiem galvenokārt ir paredzēti, lai nepieļautu, ka politikas pasākumi, kas neveicina ilgstošu budžeta bilances uzlabošanu, tiek uzskatīti par strukturāliem. Lai politikas veidotājus mudinātu pilnībā atzīt savu darbību pastāvīgo ietekmi uz budžetu, pastāv stingrs pieņēmums, ka apzinātām politikas darbībām, kas palielina deficītu, ir strukturāls raksturs.

V princips. Jāapsver tikai tie pasākumi, kuriem ir būtiska ietekme uz vispārējās valdības bilanci vienreizēji. Parasti pasākumus, kuru vērtība ir mazāka par 0,1 % (noapaļots) no IKP, nevajadzētu uzskatīt par vienreizējiem pasākumiem.

³⁰ Fiskālās disciplīnas uzraudzības starpziņojums (viedoklis) par Latvijas Stabilitātes programmu 2015.-2018. gadam [download \(fdp.gov.lv\)](#)

VVBB -4,3% 2023. gadā, -2,4% 2024. gadā un -2,1%. 2025. gadā. Iepriekš minētās bilances, atbilstoši Finanšu ministrijas aprēķiniem, nodrošinātu strukturālās bilances mērķa -0,5% no IKP sasniegšanu nākamajos gados. Tomēr ir jāņem vērā, ka EK ir ielāņojusi jaunu fiskālo regulējumu, kas varētu stāties spēkā jau 2024. gadā un tas varētu prasīt fiskālo mērķu korekciju.

- 14. EK ir publicējusi paziņojumu³¹ par Eiropas Savienības fiskālā regulējuma reformu.** Šāda reforma ir nepieciešama, jo atsevišķu Eiropas Savienības valstu parādi ir sasnieguši nepieredzētu līmeni un tie ir jāmazina, vienlaikus veicinot ekonomikas izaugsmi. EK, veidojot šo regulējumu, mēģina rast veidu, kā sabalansēt valstu izdevumus ar vidējā termiņā ekonomiskās politikas prioritātēm, vienlaicīgi panākot valstu parādu reālu samazināšanos. Jaunais regulējums nozīmēs mazāku fiskālo nosacījumu skaitu. Pamatā tiks kontrolēts budžeta izdevumu pieaugums un valsts parāda izmaiņas. Jaunais regulējums paredz arī strukturāli mainīt sankciju pielietojumu par fiskālās disciplīnas neievērošanu. Sodi būs mazāki, tomēr tie tiks iedarbināti nekavējoties. Neatkarīgo fiskālo institūciju, tostarp Latvijas Fiskālās disciplīnas padomes, loma pieaugs, jo paplašināsies arī tām uzticēto analītisko un kontrolējošo funkciju klāsts, tostarp strukturālo reformu fiskālās ietekmes novērtējums. Tiek plānots, ka jaunais regulējums tiks apstiprināts 2023. gadā un stāsies spēkā 2024.gadā. Jaunais ES fiskālais regulējums varētu prasīt koriģēt arī Latvijas fiskālo regulējumu.
- 15. 2023. gada budžeta plāna nodokļu ieņēmumu prognozes izskatās konservatīvas, ņemot vērā ekonomikas potenciālo recesiju un lielo nenoteiktību. Šogad nodokļu ieņēmumi kopbudžetā tiek plānoti 12,3 miljardu apmērā, tikai par 747,3 miljoniem jeb 6,3% vairāk nekā tika iekasēti 2022 gadā.** 1.3. tabulā redzams plānotais nodokļu iekasējums pa nodokļu veidiem. Kopumā ir jāatzīmē, ka FM nodokļu ieņēmumu prognozēšana ir bijusi konservatīva pēdējos gadus un reālie nodokļu ieņēmumi vienmēr ir bijuši lielāki par budžeta likumā plānotajiem, izņemot 2020. gadu, kad Covid-19 krīzes ietekme vēl nebija ņemta vērā. Padome savu nodokļu iekasēšanas prognozi 2023. gadam publicēs savā Stabilitātes programmas uzraudzības starpziņojumā š.g. aprīlī.

1.3. tabula. Kopbudžeta nodokļu iekasēšanas plāns 2023. gadam (milj. eiro), un salīdzinājums ar 2022. gada izpildi (% , bez iemaksām vienotā nodokļu kontā)

	FM plāns 2023 g.	2022. g izpilde	2023plāns/ 2022 izpilde
Nodokļu ieņēmumi	12286,7	11557,3	+6,5%
UIN	402,0	385,9	+6,1%
IIN	2357,8	2343,7	+4,2%
VSAOI	4768,2	4355,3	+9,5%
Nekustāmā īpašuma n.	230,7	230,6	0,0%
PVN	3793,2	3558,7	+6,6%
Akcīzes nodoklis	1187,7	1131,0	+5,0%

Avots: Finanšu ministrija

³¹ Pieejams: https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2022-11/com_2022_583_1_en.pdf , skatīts 31.01.2023

- 16. Jaunā valdība ir deklarējusi nodomu veikt reformu 2024. gadā un ir sākusi darbu pie nodokļu politikas pamatnostādņem 2024. – 2027. gadam.** Vienīgie reformas komunikētie mērķi ir nodokļu sistēmas vienkāršošana un darbaspēka nodokļu mazināšana³². Padome atgādina, ka starptautiski pētījumi salīdzinoši augstu novērtē Latvijas nodokļu sistēmu³³. Nodokļu sistēmas stabilitāte un nemainība ir vērtības pašas par sevi, it sevišķi augstas nenoteiktības laikos. Piedevām Latvijā nodokļos attiecībā pret IKP³⁴ tiek iekasēts salīdzinoši maz, salīdzinājumā ar citām ES valstīm, bet vajadzības pēc papildus finansējuma ir ievērojamas. Līdz ar to jebkurš nodokļu ieņēmumu samazinājums būtu kompensējams ar citiem nodokļu ieņēmumiem. Padome respektē valdības deklarācijā noteikto uzdevumu uzlabot nodokļu sistēmu, tomēr pirms izmaiņām būtu nepieciešams uzmanīgi novērtēt reformas īstermiņa un ilgtermiņa ekonomiskās, fiskālās un sociālās ietekmes. Nepieciešams pastiprināt pasākumus ēnu ekonomikas samazināšanai.
- 17.** Lai arī Latvija Covid-19 krīzi un arī ekonomiskos satricinājumus, saistībā ar Krievijas agresiju, pārvar salīdzinoši labi, esam maza un atvērta ekonomika, kuru turpmākos gadus vienmēr ietekmēs ārējie faktori. **Fiskālā politika ir valdības ātrākais ietekmes instruments negaidītu problēmu risināšanā. Tomēr tam ir nepieciešams fiskālās drošības rezerves. Pēc krīžu pārvarēšanas parāda un deficīta trajektorijas ir mēreni jāmaina samazināšanas virzienā.** Pasaulē beidzas zemo procenta likmju ēra un, lai arī ECB procentu likmes palielina ar nelielu aizkavēšanos, ir skaidrs, ka procentu likmes eirozonā, ieskaitot Latviju, turpinās pieaugt. Šogad un arī turpmākajos gados Latvijai ir jāpārfinansē ārējais parāds vairāk kā 1,4 miljarda eiro apmērā. Līdz ar to, valdībai ir svarīgi saglabāt atbildīgu fiskālo politiku, lai reitingu kompānijas saglabātu augstu Latvijas reitingu un parāda apkalpošana nekļūtu par ievērojamu fiskālu slogu. Kopš Covid-19 krīzes sākuma, ir pieaudzis daudzu valstu parāda līmenis, kam ir potenciāls pasliktināt valstu fiskālo pozīciju procenta likmju kāpuma scenārijā. Lai arī augstās energoresursu cenas šobrīd ir samazinājušās, energoneatkarība no Krievijas paliek un augstās energoresursu cenas paliek par nozīmīgāko fiskālo risku tuvākajā nākotnē.

1.3. Ekonomikas un sociālās stabilizācijas (vienreizējo) pasākumu fiskālā ietekme

- 18.** Pēdējie gadi Latvijai ir bijuši izaicinājumu pilni un, atbildot uz nestabilo ekonomisko situāciju un iedzīvotāju sociālajam problēmām, valdība izveidoja ekonomikas stabilizācijas un iedzīvotāju atbalsta mehānismus ar ievērojamu ietekmi uz VVBB. **2022. gadā šo pasākumu ietekme uz VVBB sasniedza 1,88 miljardus eiro (4,8% no IKP), gadu atpakaļ tā bija 2,1 miljards eiro (6,2% no IKP). Pasākumi ir terminēti laikā un mērķēti dažādām atbalsta grupām.** Lai arī tiem ir ievērojama ietekme uz VVBB, tie tiek uzskatīti kā vienreizēji pasākumi, tāpēc tie neietekmē budžeta strukturālo bilanci. Attēls 1.2. zemāk parāda atbalsta pasākumu dinamiku pēdējos gadus. 2020.-2021. gada pasākumi ir saistīti ar Covid-19 atbalstu, bet 2022. gadā Covid-19 atbalstam pievienojās vēl energoatbalsta pasākumi un Ukrainas bēgļu atbalsts. Grafiks norāda, ka 2022. gadā energoatbalsta pasākumiem bija vislielākā

³² <https://lvportals.lv/dienaskartiba/348522-uzsak-diskusiju-par-priekslikumiem-nodoklu-sistemas-pilnveidosanai-2023>, skatīts 01.02.2023

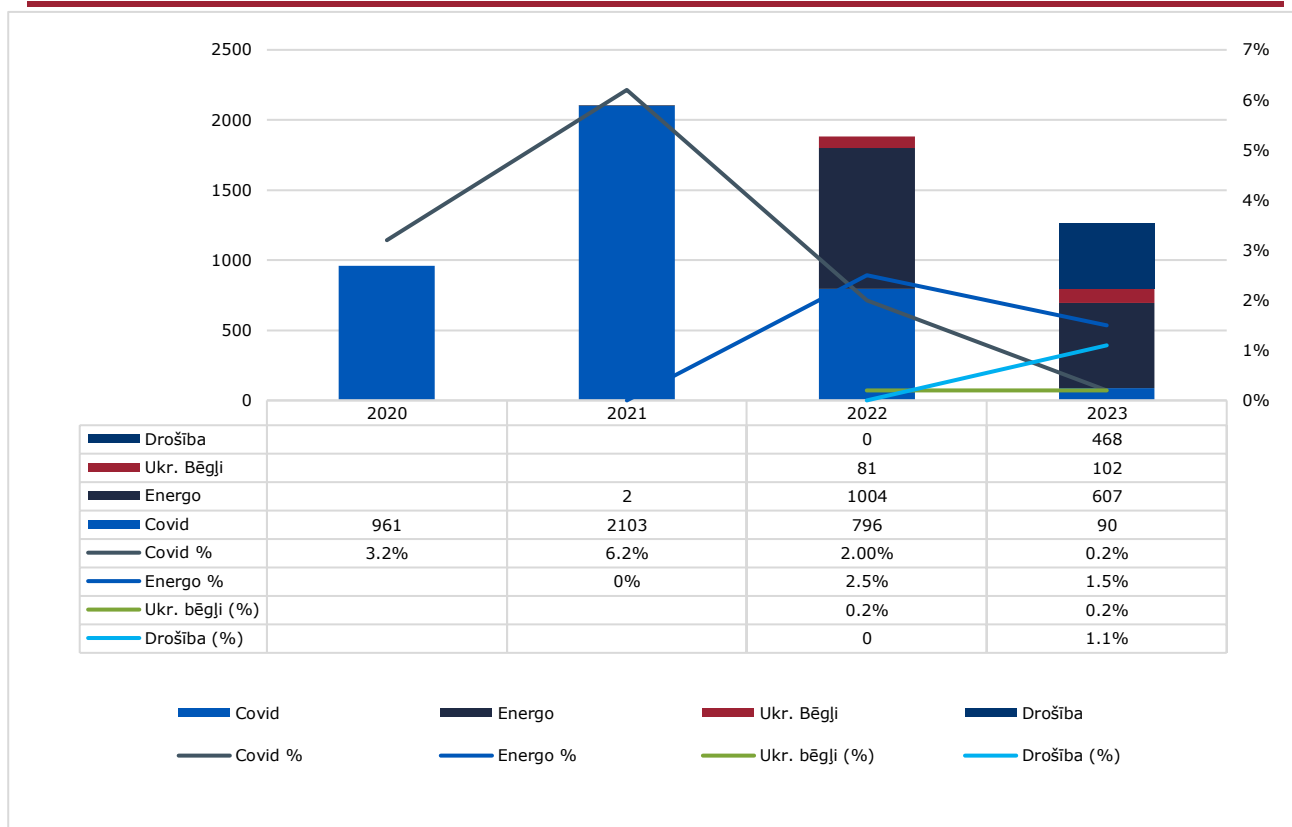
³³ Tax foundation ziņojums pieejams: https://files.taxfoundation.org/20221013150933/International-Tax-Competitiveness-Index-2022.pdf?_gl=1*1sf5c3g*_ga*MTY2NDg0NDI5OC4xNjc1MjYyNTky*_ga_FP7KWDV08V*MTY3NTI2MjU5My4xLjAuMTY3NTI2MjU5My42MCM4wLjA_, skatīts 01.02.2023

³⁴ Eurostat dati: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/gov_10a_taxag/default/table?lang=en, skatīts 01.02.2023

nozīme uz VVBB. Grafiks neatspoguļo potenciālā energoatbalsta ziemas 2023/2024 ietekmi uz 2023. gada VVBB. Saskaņā ar valdības fiskālo politiku, sākot ar 2023. gadu, papildus izdevumi aizsardzībai un iekšējai drošībai tiks klasificēti kā vienreizēji pasākumi, daļa to tiks amortizēti fiskālajā telpā saskaņā ar amortizācijas algoritmu. Jau šogad izdevumi aizsardzībai un iekšējai drošībai ārpus fiskālai telpai sastādīs 467, 8 miljonus eiro (1,1% no IKP).

Attēls 1.3. Vienreizējo pasākumu ietekmes uz VVBB dinamika (tūkst. eiro, % no IKP)

Avots: FM un Padomes aprēķini

- 19. Kopumā Padome atbalsta valdības izveidoto atbalsta pasākumu programmu, lai arī dažiem pasākumiem izlietotie resursi varēja būt izmantoti efektīvāk.** Šobrīd izskatās, ka situācija ar Covid-19 ir stabilizējusies un ir maza varbūtība, ka turpmāk Covid-19 pasākumiem būs ievērojama ietekme uz VVBB. Reālie izdevumi energoresursu cenu pieauguma kompensācijām 2022. gadam izrādījās mazāki, nekā sākotnēji tika plānots, siltās ziemas un enerģijas patēriņa samazinājuma rezultātā. Daļa no energoatbalsta ir universāla un daļa – mērķēta. Padome ir izteikusi viedokli, ka būtu vēlams nākamajā ziemā energoatbalstu padarīt vēl mērķētāku, lai tā vairāk tiktu novirzīta visneaizsargātākajiem sabiedrības slāņiem. Tāpat būtu nepieciešams izveidot atbalsta mehānismu, kas vairāk stimulētu iedzīvotāju un arī uzņēmumu ieinteresētību energoefektivitātes investīcijās.
- 20. Ir pieņemts lēmums ievērojami palielināt izdevumus aizsardzībai un iekšējai drošībai. Daļa no palielinājuma, līdz 2,5% no IKP trīs gadu laikā, kļūs par budžeta bāzi.** Otra daļa tiek uzskatīta par vienreizējiem izdevumiem. FM, attiecībā uz pirmo daļu, sākot ar 2023. gadu, piedāvā atzīt, ka izdevumi, kas saistīti ar aizsardzības

un iekšējās drošības izdevumu palielinājumu virs 2022. gada līmeņa, ir uzskatāmi par vienreizējiem pasākumiem vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances aprēķinā Fiskālās disciplīnas likuma 5. panta trešās daļas 3. punkta izpratnē un ir pakāpeniski amortizējami fiskālajā telpā piecu gadu laikā. Līdz ar to vidējā termiņā, pirmās daļas izdevumi tiks pakāpeniski iekļauti fiskālajā telpā. Pašlaik tiek novērtēts, ka tuvākajos trīs gados papildus finansējums pasliktinās VVBB par 467,75 miljoniem eiro (1,1% no IKP) 2023. gadā, par 644,4 miljoniem eiro (1,4% no IKP) 2024. gadā un 672,1 miljons eiro (1,4% no IKP) 2025.gadā. Apzinoties, ka aizsardzība un iekšējā drošībā ir šobrīd nozīmīga valdības prioritāte, Padome uzskata, ka būtu pareizāk šos izdevumus iekļaut fiskālajā telpā.

2. Fiskālie riski

- 21. Plašākā nozīmē Krievijas agresija Ukrainā un tās izraisītā makroekonomiskā nestabilitāte šobrīd ir galvenais fiskālo risku avots.** Tomēr, FDP piekrīt FM pozīcijai, ka Fiskālo risku vadības mehānisms šādu visaptverošu un lielu makroekonomisko šoku neaptver, kā tas bija arī gadījumā ar Covid-19 krīzi. Deklarācija ir paredzēta tādu fiskālo risku identificēšanai, kas iestājas standarta situācijās. Tomēr fiskālo risku vadības nozīme nemazinās arī šādās ārkārtas situācijās. FM ir jāturpina darbs risku identificēšanas un to iestāšanās varbūtību mazināšanas, kas potenciāli samazina negatīvas nobīdes no valsts fiskālajiem mērķiem.
- 22. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu, FM ir uzlabojusi un padziļinājusi Fiskālo risku deklarāciju.** Padome sagaida tālākus uzlabojumus, paplašinot kvantitatīvi novērtēto fiskālo risku loku. Starptautiskā pieredze rāda, ka lielāko daļu fiskālo satricinājumu izraisa vai nu makroekonomiskā nestabilitāte, vai arī problēmas finanšu nozarē. Bieži vien pirmais izsauc otro, tādējādi, saasinot fiskālos riskus un valsts spējas sasniegt nospraustos fiskālos mērķus. FRD tiek analizēts fiskālo risku iestāšanās rezultātu salīdzinājums ar prognozēto ietekmi, bieži secinot, ka fiskālais risks ir simetrisks. Tomēr, analizējot faktorus, kas izraisīja nobīdi, FRD varētu uzlabot.
- 23. Padome pozitīvi novērtē jaunas sadaļas, kas vērstas uz klimata pārmaiņu ietekmes uz publiskajām finansēm, izveidošanu.** Sadaļu nepieciešams papildināt un paplašināt, lai novērtētu potenciālo klimata politikas ekonomisko un fiskālo ietekmi. Nepieciešama analīze par potenciālajiem politikas finansēšanas avotiem, kā arī varbūtējām sankcijām klimata politikas mērķu nesasniegšanas gadījumā.
- 24. Padome uzskata, ka nepieciešams izveidot fiskālo rezervi valsts kapitālsabiedrību darbības potenciāli negatīvai ietekmei uz VVBB.** Tas attiecas gan uz AS, kas ir piederīgas vispārējām valdības sektoram, gan tām, kas tam nekvalificējas. Vēsturiskie valsts AS darbības rezultāti norāda, ka tās ir vienas no lielākajām fiskālo risku avotiem. Arī korporatīvās pārvaldības problēmām valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībās, kas pieklasificējamās vispārējam valdības sektoram, ir potenciāls radīt negatīvu ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci. Padome uzskata, ka FRD iekļautā fiskālā nodrošinājuma rezerve 2023. gadam "Latvijas Dzelzceļš" nav pietiekoši liela. Joprojām bažas izraisa Airbaltic darbība - trūkst informācija par uzņēmuma biznesa plāniem, kas varētu dot pārliecību, ka papildus valsts investīcijas nebūs nepieciešamas.
- 25. Valsts finanšu attīstības institūcijai ALTUM ir uzticēti lieli budžeta līdzekļi saistībā ar Covid-19 atbalsta instrumentiem uzņēmumiem.** Šogad FRD ir izvērstāka informācija par Altum darbību un ir norādīts, ka "FM turpina padziļināti uzraudzīt ALTUM darbību", kā arī tas, ka fiskālais risks saistīts ar ALTUM darbību, ir simetrisks. 2022.gada decembrī *Moody's Investors Service* (Moody's) atkārtoti apstiprināja Altum ilgtermiņa kredītreitingu Baa1 ar stabilu perspektīvas vērtējumu. Moody's novērtē, ka Altum ir augsts kapitāla pietiekamības līmenis, kur viens no būtiskiem faktoriem ir ievērojamais riska seguma apjoms un kapitāla rezerves. Ņemot vērā Altum lielo instrumentu portfeli, tā darbības uzraudzībai ir joprojām jābūt par vienu no fiskālo risku vadības prioritātēm. Ir jābūt gataviem, ka ilgstošas un padziļinātas krīzes gadījumā Altum kredītportfeļa kvalitāte būtiski kristos un būtu nepieciešamas valsts investīcijas.
- 26. Padome ir gandarīta, ka ir paplašināta FRD finanšu sektora sadaļa.** Tradicionāli finanšu sektors ir viens no lielākajiem fiskālo risku avotiem un regulārās sektora

negatīvās ietekmes uz valsts fiskālajiem rādītājiem ir tam pierādījums. Ir nepieciešams arī turpmāk padziļināti uzraudzīt finanšu sektoru, it sevišķi padziļinātas un ilgstošas krīzes apstākļos.

- 27. Uzturlīdzekļu fonda darbība ir kļuvusi par ievērojamu fiskālo slogu budžetam.** Lai arī Padome piekrīt FM viedoklim, ka fonda darbība nav fiskālais risks, tā norāda, ka katru gadu uzturlīdzekļu nemaksātāju parāds palielinās un uz 2021. gada 1. jūliju bija 429 miljoni eiro, fonds prasa ievērojamus budžeta līdzekļus (gandrīz 60 miljonus eiro 2022. gadā). Neapšaubot šīs politikas nepieciešamību un lielo sociālo nozīmi, tomēr būtu lietderīga attiecīgās politikas un tās ieviešanas analīze, ņemot vērā, ka līdzīgu politiku fiskālā ietekme Lietuvā un Igaunijā ir ievērojami mazāka. Politikas augstās regulārās izmaksas varētu būt rezultāts savlaicīgi neindificētā fiskālā riska attīstībai.
- 28. Rail Baltica ir nozīmīgākais infrastruktūras būvniecības projekts Baltijas valstīs, ar ievērojamiem fiskāliem riskiem, kuru attīstībai ir jāseko un jāveido fiskālā rezerve turpmākajos gados, ja nepieciešams.** Projekta kopējās izmaksas 2018.gadā tika novērtētas ap 6 miljardiem³⁵ eiro visām trīs Baltijas valstīm, paredzot finansējumu 85% apmērā no ES programmām un 15% līdzfinansējumu no Baltijas valstu budžeta. Šobrīd tiek plānots, ka projektu agrākais varētu pabeigt 2030. gadā, kā arī tiek precizētas projekta kopējās izmaksas. Līdz ar to, ir identificējami divi galvenie fiskālie riski: i) būvmateriālu cenu un kopējo būvniecības izmaksu sadārdzinājums, ii) neskaidrības ar ES finansējumu pēc 2027. gada, jo pašlaik ES finansējums ir ieplānots tikai līdz 2027.gadam.
- 29.** Fiskālo risku deklarācija spēlē lomu fiskālo risku vadībā un kalpo par pamatu fiskālā nodrošinājuma rezerves aprēķinam. Tomēr, ņemot vērā ārkārtas situāciju, fiskālā nodrošinājuma rezervei ir formāls raksturs 2023.gada budžeta procesa kontekstā. Tādēļ **Fiskālās disciplīnas padomes fiskālo risku darba grupa akceptēja fiskālā nodrošinājuma rezervi 0,1% apmērā no IKP 2023.gadam.** Pašreizējā situācijā ir pārāk daudz juridisko, makroekonomisko un fiskālo nezināmo, tāpēc fiskālo risku darba grupa šobrīd atliek viedokļa izteikšanu par 2024. un 2025.gadu gadu fiskālā nodrošinājuma rezerves nepieciešamajiem apmēriem.

---

³⁵ https://www.railbaltica.org/wp-content/uploads/2017/04/RB_CBA_FINAL_REPORT_0405.pdf

3. Makroekonomiskās vides novērtējums

3.1. Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes

- 30.** Fiskālas disciplīnas padome 2022. gadā, ņemot vērā augsto nenoteiktību, vairākkārt apstiprināja FM makroekonomiskās prognozes^{36,37,38,39}. VTBI budžeta plāna projekta 2023-2025 izstrāde tiek balstīta uz makroekonomikas prognozēm, kas apstiprinātas Padomē 2022. gada 1. decembra sēdē. Prognožu pārskatīšanās gaitā 2022. gadā priekšstati par IKP pieaugumu ik reizi tika pārskatīti - tos pazeminot, savukārt inflācijas un deflatora rādītāji - tika kāpināti. Potenciālā IKP izaugsmes temps un izlaižu starpība tika koriģēta - tās pazeminot.
- 31.** Apstiprinot FM makroekonomiskās prognozes, skat. zemāk 3.1. tabulu, Padome uzsvēra, ka būtiskākie negatīvie tautsaimniecību ietekmējošie faktori būs pastāvošā ģeopolitiskā spriedze, augstā inflācija, piegāžu ķēžu traucējumi un mājsaimniecību patēriņa kritums. Šo faktoru rezultātā ar lielu varbūtību iestāsies ekonomikas lejupslīde. Pašlaik tiek prognozēts, ka lejupslīde nebūs ilgstoša. Latvijas Banka jaunākajās prognozēs ir optimistiskāka attiecībā uz IKP pieaugumu, prognozējot, ka 2023. gadā IKP lejupslīde būs (-0,3%) jeb uz pusi mazāka nekā paredz FM un 2024. gadā izaugsme sasniegs 4,4%. Savukārt prognozējot inflācijas attīstību, Latvijas Banka paredz augstāku inflācijas līmeni nekā FM (10,9%) 2023.gadam un (4,4%) 2024.gadam⁴⁰.

3.1. tabula. Padomes apstiprinātie makroekonomiskie rādītāji

Makroekonomiskie rādītāji	2022	2023	2024	2025
Reālā IKP izaugsme	1,6	-0,6	3,0	3,0
Nominālā IKP izaugsme	17	8,1	5,4	5,7
Inflācija (Patēriņa cenas)	17,3	8,5	1,0	2,0
IKP deflators	15,2	8,7	2,3	2,6
Potenciālā IKP izaugsme	2,0	1,9	2,1	2,2
Izlaižu starpība	0,4	-2,1	-1,2	-0,4

Avots FM

- 32.** Padomes un FM priekšstati par ekonomikas potenciālu un negatīvo izlaižu starpību saskan attiecībā uz 2023. gadu, tomēr apstiprinot makroekonomikas prognozes, Padome norādīja, ka tās aprēķini liecina par straujāku izlaižu starpības virzību uz pozitīvām vērtībām 2024. un 2025. gadā, nekā prognozē FM. Tomēr šāds rezultāts, augstas nenoteiktības apstākļos, var būt svārstīgs un atkarīgs no faktiskiem notikumiem ekonomikā. Tādēļ Padome iesaka 2023.gada 1.ceturksnī aktualizēt makroekonomisko prognozi, it īpaši, rūpīgi novērtējot ekonomikas potenciālu un izlaides starpību. Padome piekrita FM aprēķiniem par izlaižu starpību un potenciālo IKP apzinoties, ka 2022. gada nogalē un pašlaik ekonomika atrodas pavērsiena punktā. Pašlaik tas - vai ekonomikas lejupslīde tiks ātri novērsta, vai padziļināsies, ir atkarīgs no globālu un grūti ietekmējamu risku kopuma.
- 33.** Potenciālā IKP un izlaides starpības aprēķinam Padome izmanto statistisko filtru pieeju un lieto vairāku statistisko filtru (Hodrich-Prescot (100), Hodrich-Priscot (500), Christiano-Fidgerald, Hamiltona filtrs) kombināciju. Attēlā 3.1. redzams, ka katra no

³⁶ 14.02.2022. makroekonomikas prognožu apstiprināšana | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

³⁷ 09.03.2022. Koriģētās makroekonomiskās prognozes (Sankciju scenārijs) | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

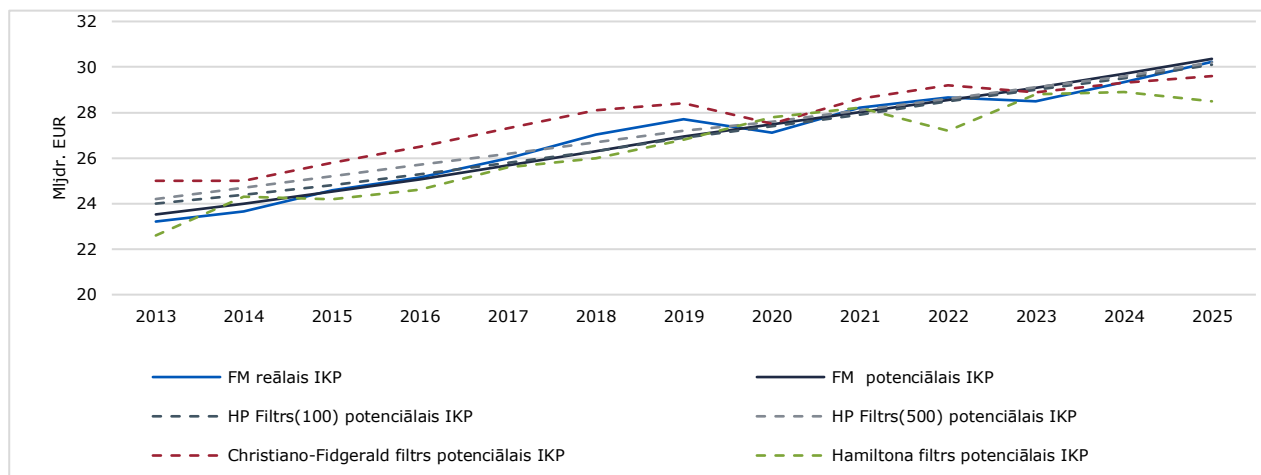
³⁸ 12.08.2022. Makroekonomiskās prognozes 2022. gadam un VTBI 2023/25. | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

³⁹ Koriģētās Makro prognozes 2022. gadam un VTBI 2023-2025 (1.12) | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

⁴⁰ Prognozes | Latvijas Banka

filtrēšanas metodēm uzrāda atšķirīgus potenciālā IKP un, līdz ar to, arī izlaižu starpības novērtējumu variantus. Tā kā priekšstats par potenciālo IKP ietekmē pieejamās fiskālās telpas apmēra aprēķinu, nepieciešams apzināties minimālās un maksimālās fiskālās telpas un budžeta deficīta robežas, atkarībā no potenciālā IKP novērtējuma.

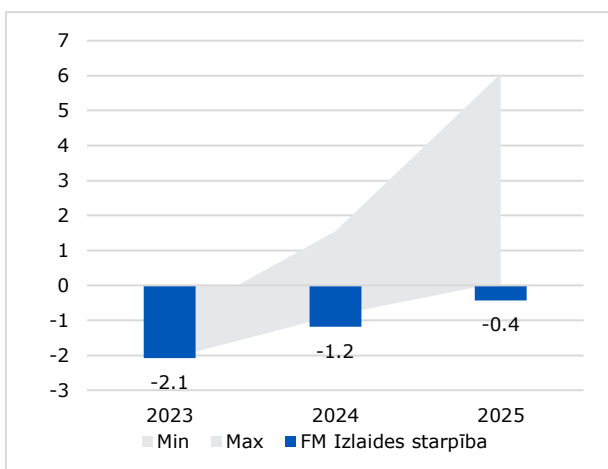
3.1. attēls. Reālais IKP (vēsturiskais un prognozētais) salīdzinājumā ar potenciālā IKP aprēķinu pēc trīs statistiskiem filtriem un FM aprēķiniem.

Avots: FM un Padomes aprēķini

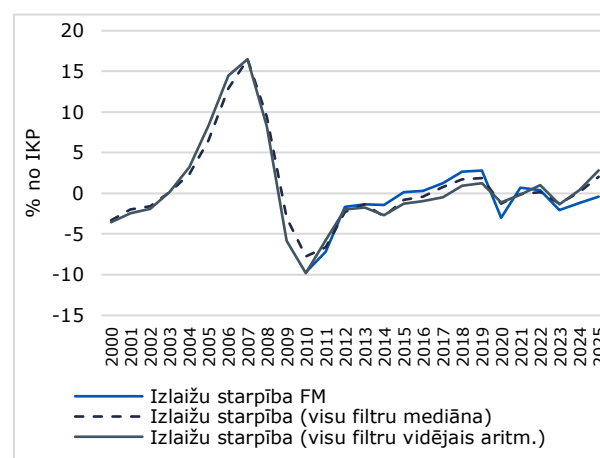
34. Padomes aprēķini (att.3.2. un 3.3.) liecina ka izlaides starpība periodā no 2024- 2025 gadam atgriezīsies pie pozitīvām vērtībā, līdz ar to izdevumu pieaugumu būtu jābalsta nevis uz fiskālās telpas izlietojumu, bet uz tautsaimniecības ģenerētājiem ienākumiem.

3.2. attēls. Izlaides starpība pie dažādiem potenciālā IKP aprēķiniem

Avots: FM un Padomes aprēķini

3.3. attēls. Izlaižu starpības aprēķinu rezultātu salīdzinājums: četru statistisko filtru vidējais un mediāna salīdzinājumā ar FM

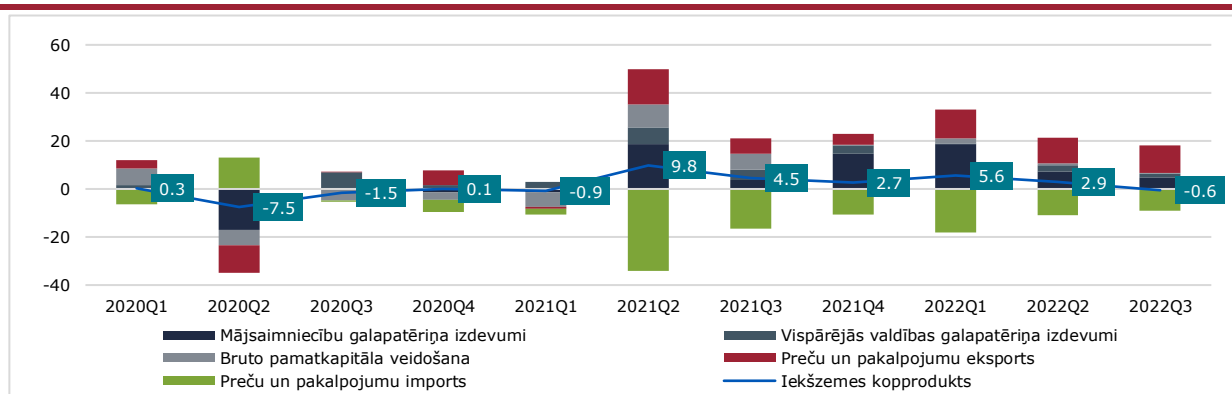

Avots: FM un Padomes aprēķini

3.2. Makroekonomiskā vide aktuālo risku kontekstā

35. Saskaņā ar CSP publicētiem datiem, 2022. gada trijos ceturkšņos, IKP pieauga vidēji par 2,6%, pie tam, trešajā ceturksnī fiksēta lejupslīde 0,6% apmērā (att. 3.4.). No izlietojuma aspekta, IKP pieaugumā trijos ceturkšņos būtiskākais piensums bija preču un pakalpojumu eksportam, kas trijos ceturkšņos pieauga vidēji par 11,4% un arī mājsaimniecību patēriņam, kas šajā periodā pieauga par 10,2%. Tomēr katrā nākošā ceturksnī mājsaimniecību patēriņa devums IKP kļuva arvien mazāks, ko ietekmēja augošā inflācija un patērētāju pirktspējas samazināšanās. Prognoze par turpmāko attīstību, tieši privātā patēriņa samazināšanās, tiek uzskatīta par galveno riska faktoru.

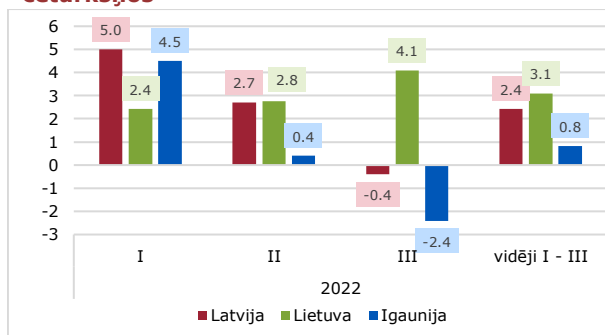
3.4. attēls. IKP dinamika pret iepriekšējā gada atbilstošo ceturksni (sezonāli un kalendāri nekoriģēti dati)

Avots: CSP [ISP050c]

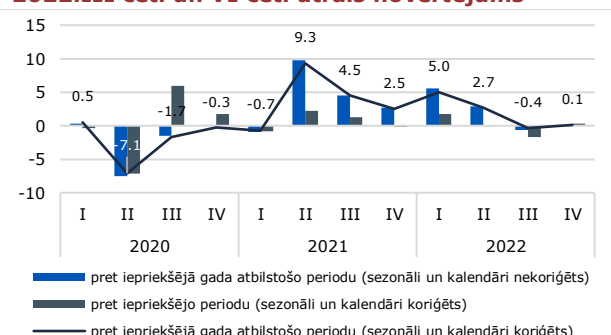
36. Salīdzinot IKP pieaugumu pirmajos trijos ceturkšņos ar kaimiņvalstīm Lietuvu un Igauniju, Latvija nedaudz atpalika no Lietuvas, par apmēram 0,7 procentpunktiem, bet salīdzinot ar Igauniju, Latvijas IKP trijos ceturkšņos bijis 1,6 procentpunktiem augstāks nekā Igaunijai (att.3.5.).

3.5. attēls. IKP Baltijas valstis 2022. gada trijos ceturkšņos

Avots CSP⁴¹

3.6. attēls Latvijas IKP pieaugums 2020.I cet.- 2022.III cet. ātrais novērtējums

Avots: LT⁴², EE⁴³, LV⁴⁴

⁴¹ 4. ceturksnī IKP pēc ātrā novērtējuma saglabājies iepriekšējā gada līmenī | Oficiālās statistikas portāls

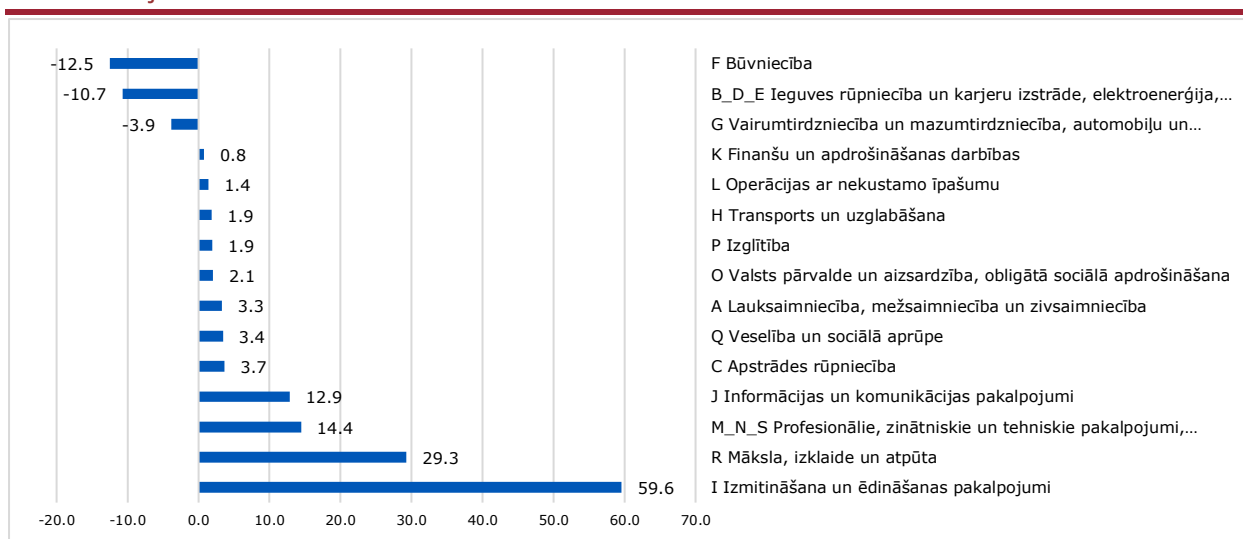
⁴² National accounts - Oficialiosios statistikos portālas

⁴³ National accounts | Statistikaamet

⁴⁴ 4. ceturksnī IKP pēc ātrā novērtējuma saglabājies iepriekšējā gada līmenī | Oficiālās statistikas portāls

- 37.** Šī ziņojuma izstrādes brīdī ir pieejami provizoriski dati par IKP pieaugumu 2022. gada ceturtajā ceturksnī. Kā liecina CSP sezonāli un kalendāri koriģētie dati, IKP ceturtajā ceturksnī pieauga par 0,1%, salīdzinot ar 2021. gada ceturto ceturksni, bet salīdzinot ar 2022. gada trešo ceturksni pieaugums bijis 0,3%, skat. attēlu 3.6.. Šo rezultātu ietekmēja samazinājums ražojošajās nozarēs par 3,3 % un pieaugums pakalpojumu nozarēs par 0,7%. **Tādējādi, pēc provizoriskā novērtējuma, IKP 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir pieaudzis par 1,8%.**
- 38.** Apskatot dažādu nozaru ieguldījumu IKP kopējās pievienotās vērtības pieaugumā (att.3.7.), vērojams, ka 2022. gada trijos ceturkšņos pēc pandēmijas ierobežojumiem strauji atkopušās izmitināšanas, ēdināšanas, mākslas un izklaides nozares. Salīdzinot ar 2021. gada trim ceturkšņiem, redzams 60% pieaugums izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu sniedzējiem un 29 % pieaugums mākslas un izklaides pakalpojumu sniedzējiem. Ievērojami audzis profesionālo zinātnisko un tehnisko pakalpojumu (M,N,S) un informācijas un komunikācijas pakalpojumu (J) devums tautsaimniecībā, to pieaugumi trīs ceturkšņos bija attiecīgi 14% un 13%. Samazinājums ir novērots trīs būtiskās tautsaimniecības nozarēs vairumtirdzniecībā (-4%), ieguves rūpniecībā un elektroenerģijas, gāzes apgādē (izņemot apstrādes rūpniecību) (-11%), kā arī būvniecībā (-13%).

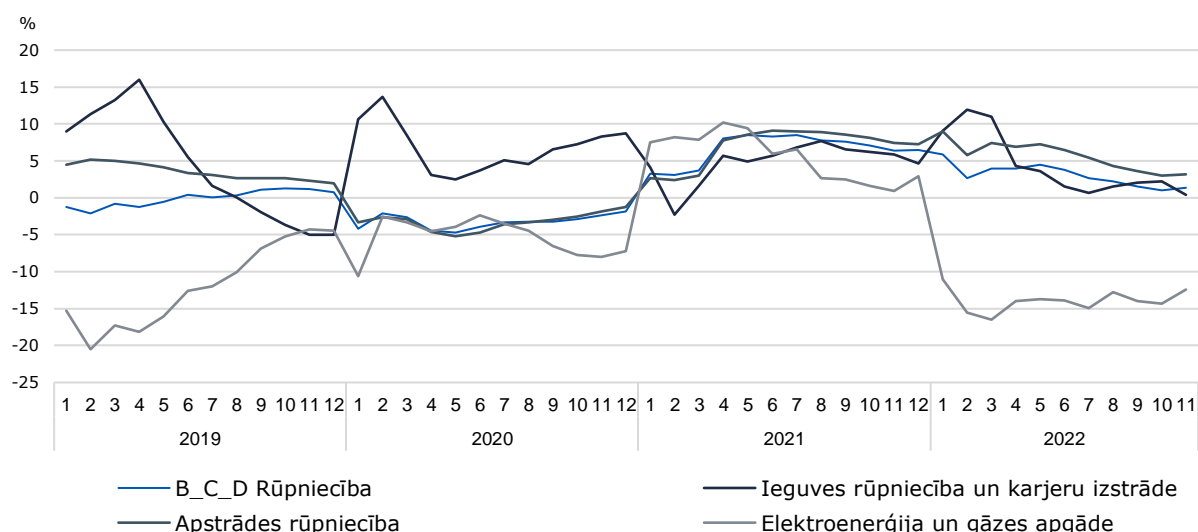
3.7. attēls. Ieguldījums IKP pieaugumā pa nozarēm 2022. gada trīs ceturkšņos salīdzinot ar 2021. gada trīs ceturkšņiem

Avots: CSP[ISP030c]

- 39. Rūpniecības produkcijas apjoma pieaugums 2022. gada 11 mēnešos bija vidēji 3% un kopš gada sākuma tās pieaugums pakāpeniski palēninājās.** Elektroenerģijas un gāzes apgādes produkcijas apjoms samazinājās visā novērotajā 2022. gada periodā vidēji par 14%. Apstrādes rūpniecībā bija 5,7% pieaugums, bet ieguves rūpniecībā - pieaugums 4,4%. Abās nozarēs 11 mēnešu periodā produkcijas apjoma pieaugums palēninājās, novembrī nonākot līdz minimāliem rādītājiem ieguves rūpniecībā (+0,4%) un apstrādes rūpniecībā (+3,2%), skat. attēlu 3.8..

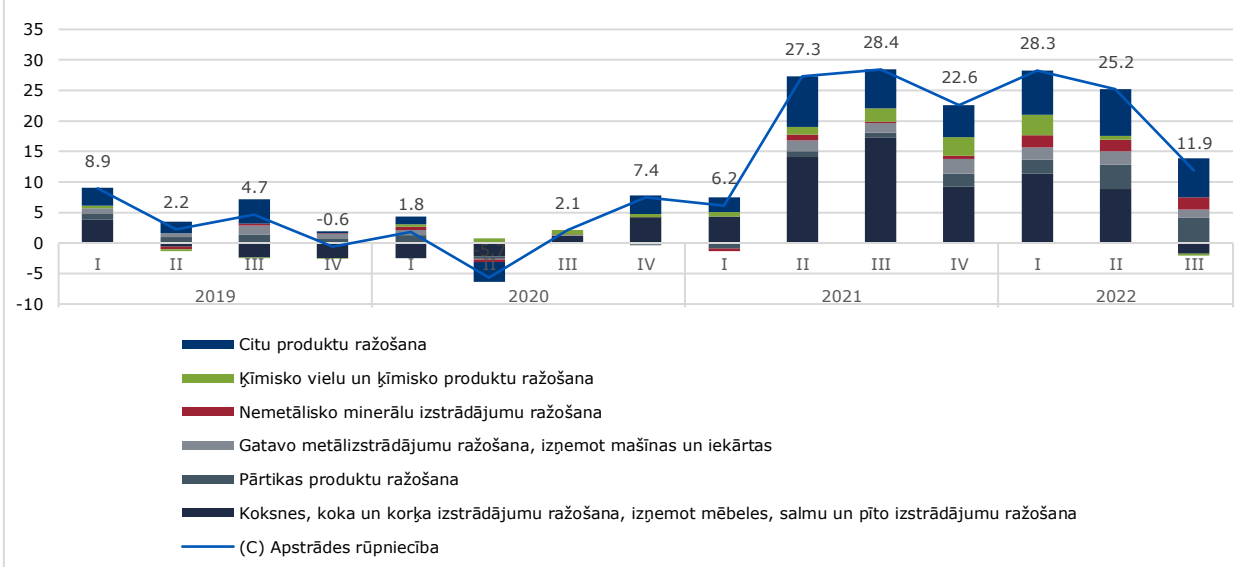
3.8. attēls. Rūpniecības produkcijas apjoma pārmaiņas % pret iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi

Avots: CSP [RUA030c]

- 40. 2022. gada trijos ceturkšņos apstrādes rūpniecības produkcijas apjoms audzis vidēji par 22%.** Ražīgākais bija pirmais pusgads, kad produkcijas apjoma pieaugums veidoja 27%, bet jau trešajā ceturksnī tas samazinājās vairāk kā par pusi un bija 12%, skat.attēlu3.9.. Trešajā ceturksnī nelabvēlīgā makroekonomiskā vide ietekmēja vairākas būtiskas ražošanas nozares, t.sk., kokrūpniecības produkcijas apjoms samazinājās par 1,7%, bet ķīmiskās rūpniecības produkcija par 0,3%.
- 41. Tomēr vidēji trijos ceturkšņos kokrūpniecības produkcijas apjoms pieauga par 6%, citu produktu ražošana par 7%, pārtikas produktu ražošana pieauga par 3,5%.** Lēnāka izaugsme bijusi nemetālisko minerālvielu ražošanā (+2%), gatavo metālizstrādājumu ražošanā (+1,8%) un ķīmisko vielu ražošanā (1,2%).

3.9. attēls Produkcijas izlaides pārmaiņas % apstrādes rūpniecībā

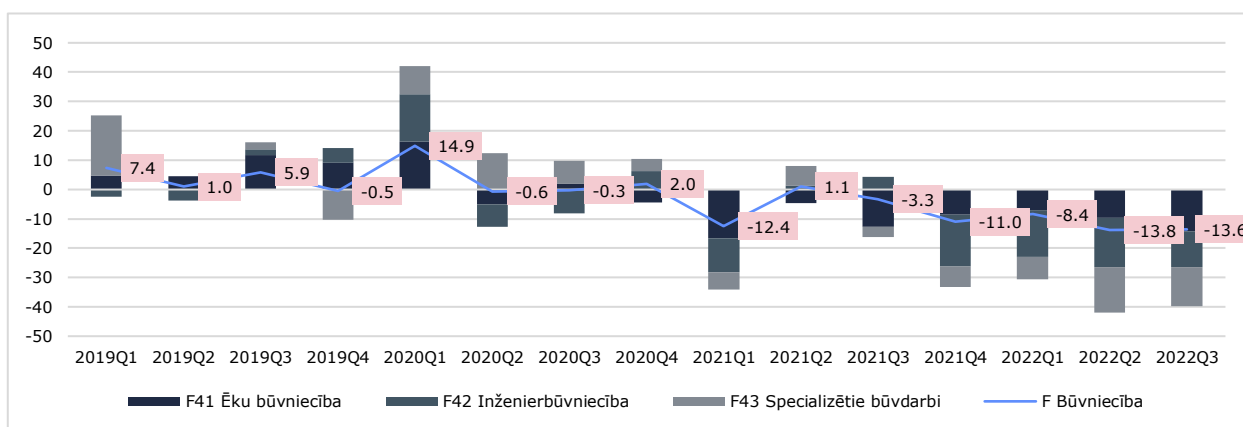

Avots: CSP [RUA030c]

42. Būvniecības produkcijas apjoms kritas kopš 2021. gada III ceturkšņa un 2022. gada otrajā ceturksnī bija sasniegts zemākais punkts pēdējos piecos gados (-13,8%), arī trešajā ceturksnī turpinājās tik pat dziļa lejupslīde (-13,6%), skat. attēlu 3.10.. Samazinājums novērots visās trīs būvniecības apakšnozarēs: inženierbūvniecībā (-12%), specializētajos būvdarbos (-13%) un ēku būvniecībā (-14%). Salīdzinot ar 2021. gada atbilstošo ceturksni - par 3,6% krities izsniegto būvatļauju skaits un par 56% samazinājās paredzamā apbūves platība, kas signalizē, ka arī tuvākajā laikā nav sagaidāms būvniecības nozares produkcijas pieaugums. Tajā pašā laikā būvniecības izmaksas turpina pieaugt, kas ir viens no būtiskākajiem nozari bremsējošiem faktoriem. Trešajā ceturksnī izmaksas būvniecībā kāpušas par 21%, salīdzinot ar iepriekšējā gada trešo ceturksni, t.sk., būvmateriāliem cenas pieauga par 27%, izmaksas mašīnu un mehānismu ekspluatācijai par 18%, bet strādnieku darba samaksa par 10%.

3.10. attēls. Produkcijas apjoms % pārmaiņas pret iepriekšējā gada atbilstošo periodu, kalendāri koriģēti dati

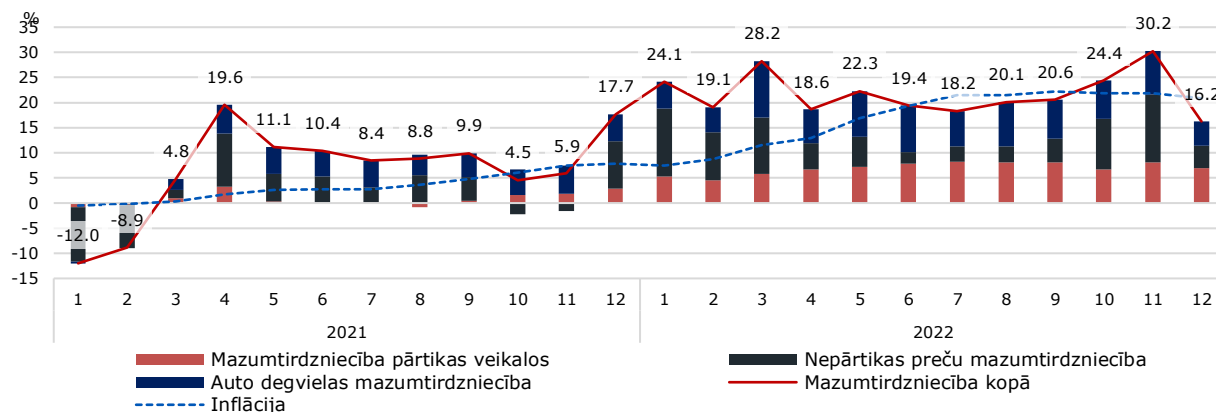

Avots CSP [BUP010c]

43. Mazumtirdzniecības apgrozījums 2022. gada laikā pieauga vidēji par 22%, salīdzinot ar 2021. gada rādītājiem. Tajā pašā laikā mazumtirdzniecībā pārdotais preču apjoms pieauga par 4,2 %. Apgrozījuma pieaugums gada otrajā pusē ir salīdzināms ar patēriņa cenu līmeņa pieaugumu un augstā inflācija ir ietekmējusi patērētāju rīcību un arī tirdzniecības apgrozījumu skat. attēlu 3.11. CSP dati liecina, ka 2022. gada decembrī pārdotais fiziskais preču apjoms bija par 0,3 % mazāks nekā 2021. gada decembrī, tādējādi, mazumtirdzniecībā cenu pieauguma ietekme bija izteikti jūtama. 2022.gada decembrī, salīdzinājumā ar 2021. gada decembri, Latvijā pieauga degvielas (+10,9 %), apģērbu (+8,9 %), atpūtas preču (+13,4 %) un IT ierīču (+10,8 %) tirdzniecība, savukārt samazinājās pārtikas (-5,8 %) un elektroierīču (-4,2 %) tirdzniecībā, kā arī tirdzniecība internetā (-10,5 %). Padomes ekspertu vērtējumā⁴⁵ šajos rādītājos joprojām ir redzama pandēmijas un Covid-19 ierobežojumu ietekme 2021. gada nogalē, taču kritums pārtikas tirdzniecībā norāda uz pietiekami sarežģītu ekonomisko situāciju.

⁴⁵ M. Āboliņš Citadele Banka

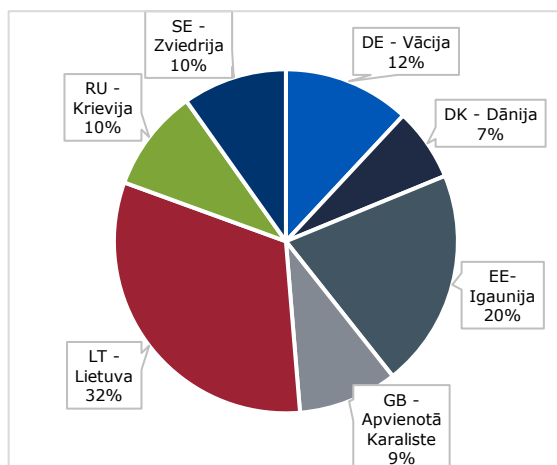
3.11. attēls. Mazumtirdzniecības apgrozījums (mēnesis salīdzinājumā ar iepriekšējā gada atbilstošo mēnesi) un inflācija

Avots: CSP [TI0030m un PCI020m]

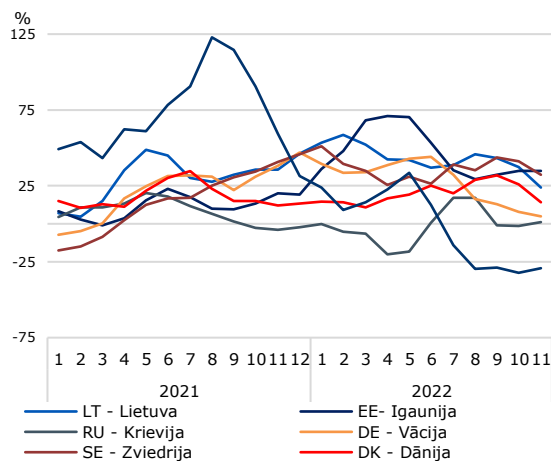
- 44. Ostu kravu apgrozījums ir atgriezies uz izaugsmes ceļa pēc vairāku gadu lejupslīdes.** Jau tīs ceturkšņus pēc kārtas kravu apgrozījums Latvijas ostās pieaug. Salīdzinot ar 2021. gada trijiem ceturkšņiem, pieaugums bijis vidēji par 16%. Pieaugumu ir nodrošinājušas Rīgas osta (+7%) un Ventspils osta (+8%). Kopumā nosūtīto kravu apjoms trijos ceturkšņos ir audzis par 11%, bet saņemto kravu apjoms audzis par 33%. Rīgas osta saņēmusi par 25% un Ventspils osta par 44% vairāk kravu nekā 2021. gada trijos ceturkšņos, savukārt nosūtīto kravu apjoms 2022. gada trijos ceturkšņos Rīgas ostā pieauga par 9%, bet Ventspils ostā par 20%. Pretēja situācija ir kravu pārvadājumos pa autoceļiem un dzelzceļu. Vidēji trijos ceturkšņos pa sauszemes ceļiem pārvadāto kravu apjoms pieaudzis mazāk kā par 1 %, salīdzinot ar 2021. gada attiecīgo periodu. Pie tam otrajā un trešajā ceturksnī novērots kravu apjoma samazinājums, kas bija vidēji 2,8% un šādu rezultātu ietekmēja samazinājums tieši pārvadājumos pa ceļiem, pirmajā un otrajā ceturksnī vidēji (-4%). Dzelzceļa pārvadājumos pārvadāto kravu samazinājums -1,8% iezīmējās tikai trešajā ceturksnī, bet vidēji trijos ceturkšņos pieaugums bija 1,9%, salīdzinot ar 2021. gada attiecīgo periodu. Tādējādi, gada sākumā veidotās pesimistiskās prognozes, sakarā ar dzelzceļa pārvadājumu apsīkumu uz un no Krievija, nepiepildījās.
- 45. Gan preču, gan pakalpojumu eksports pieauga un bija būtisks faktors IKP lejupslīdes mazināšanā.** Preču eksports 2022. gada trijos ceturkšņos pieauga vidēji par 32%, t.sk., par 27,3% pieauga eksports uz ES valstīm un par 4,5% uz Citām valstīm, savukārt uz NVS valstīm preču eksporta pieaugums bija minimāls 0,3%. Galvenās preču eksporta partnervalstis bijušas Lietuva un Igaunija uz kurām attiecīgi eksportēti 18% un 12% no preču eksporta kopapjoma. Citi būtiski partneri ir bijuši Vācija (7%), Krievija un Zviedrija (6%), kā arī Lielbritānija (5%) un Dānija (4%). Vienpadsmit mēnešu laikā 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gada attiecīgo periodu, preču eksporta apjoms visvairāk ir pieaudzis uz Igauniju (+47%), Lietuvu (+38%) un uz Zviedriju (+33%), savukārt par 10% samazinājies eksporta apjoms uz Lielbritāniju un par 1% uz Krieviju, skat. attēlus 3.12. un 3.13..

3.12. attēls. Preču eksporta īpatsvars pa galvenajām tirdzniecības partnervalstīm

Avots: CSP [ATD040m]

3.13. attēls. Preču eksporta pieaugums % pa mēnešiem uz galvenajām tirdzniecības partnervalstīm

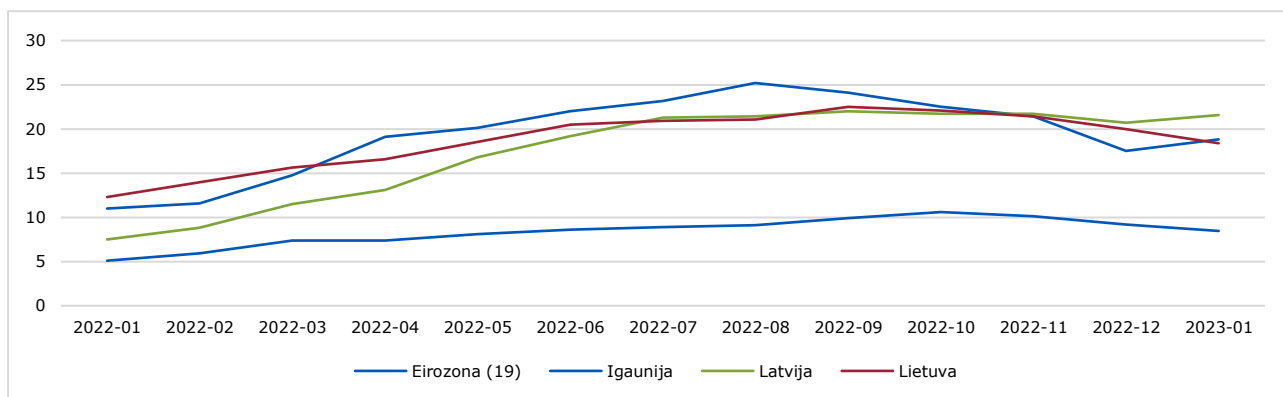

Avots: CSP [ATD040m]

- 46. Pakalpojumu eksports 2022. gada trijos ceturkšņos pieaudzis vidēji par 37%,** tajā skaitā, par 12% pieaudzis transporta pakalpojumu apjoms, par 11% citi saimnieciskas darbības pakalpojumi un par 9% braucieni. Tomēr būvniecības pakalpojumi ir samazinājušies par 1%, kā arī šāds pats samazinājums ir citu pakalpojumu eksportā.
- 47. Eurostat ātrais novērtējums liecina, ka 2023. gada janvārī eirozonas gada inflācija ir 8,5% , salīdzinājumā ar 9,2% decembrī⁴⁶.** Galvenie eirozonas inflācijas komponenti vēl joprojām ir enerģētikā (17,2%, salīdzinot ar 25,5% decembri), kam seko pārtika, alkohols un tabaka (14,1%, salīdzinot ar 13,8% decembri), neenerģijas rūpniecības preces (6,9%, salīdzinot ar 6,4% decembri) un pakalpojumi (4,2% salīdzinot ar 4,4% decembri). Pieejamie dati liecina, ka inflācija janvārī pazeminājās lielākajā daļā Eirozonas valstu, izņemot Igauniju (+1,3 %p.), Spāniju (+0,3 %p.), Franciju (+0,3 %p.) Latviju (+0,9 %p) un Austriju (+1 %p.). Latvijā janvārī bija augstākais inflācijas līmenis Eiro zonā 21,6%, Igaunijā 18,8%, Lietuvā 18,4, pie tam janvārī, salīdzinot ar decembri, tā samazinājusies par 1,6 % punktiem, skat attēlu 3.14.

⁴⁶ Eurostat Flash estimate - January 2023 , [eda196ce-0a4c-618e-4155-ef2f464fcc4e \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)

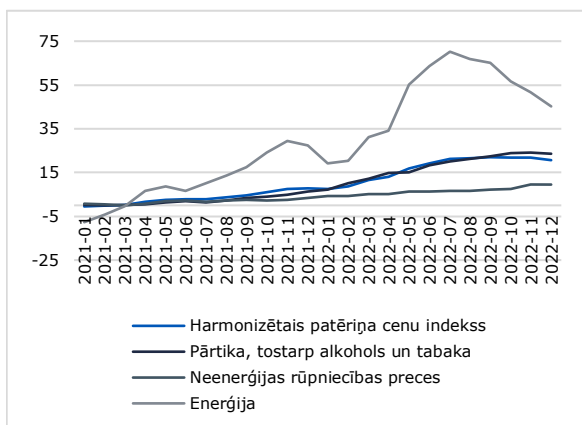
3.14. attēls. Patēriņa cenu dinamika Eirozonā un Baltijas valstīs

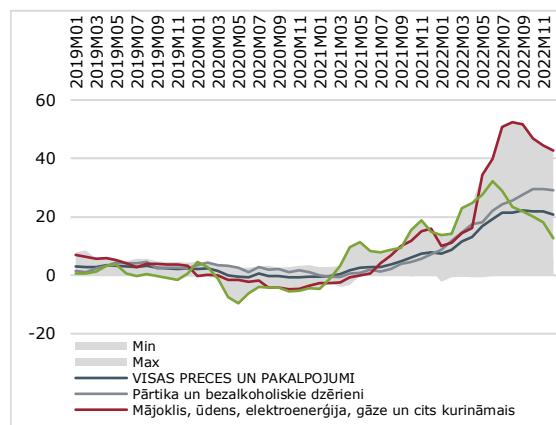
Avots: Eurostat

- 48. Pamatinflācijas rādītājs turpināja pieaugt, sasniedzot 10,2% līmeni 2022. gada pēdējā ceturksnī.** Enerģijas un pārtikas cenu kāpums, būtiski negatīvi ietekmē visu ekonomikas struktūru. Ņemot vērā, ka energoresursu cenas vēl ilgstoši var saglabāties augstas, jo ģeopolitiskie riski nemazinās, jāpieņem, ka augstās patēriņa cenas vēl kādu laiku būs viens no galvenajiem ekonomikas nesabalansētības faktoriem.
- 49. Apskatot inflāciju Latvijā pa produktu grupām gan Eurostat, gan Latvijas datus, redzama ārkārtīgi augsto enerģijas cenu ietekme uz patēriņa cenu līmeni kopumā un arī nedaudz mazinoties enerģijas cenām, sākot ar 2022. gada septembri, tas ir pagaidām minimāli mazinājis patēriņa cenās kopumā.** Eurostat datus redzams, ka augstākais enerģijas cenu pieaugums (+70%) bija sasniegts jūlijā un pēc tam tas pakāpeniski samazinājās decembrī - sasniedzot 44%. CSP publicētajos datus, enerģijas cenu ietekme visvairāk redzama mājokļa uzturēšanas izmaksu pieaugumā, kas jūlijā sasniedza maksimumu 50,7% un vēlāk, pateicoties valsts atbalsta pasākumiem, pakāpeniski samazinājās līdz 42,8% decembrī. Tajā pašā laikā redzams, ka pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenas turpināja pieaugt decembrī - sasniedzot 29%, skat. attēlus 3.15. un 3.16..
- 50.** Papildus, energoresursu cenu kāpumam, pastāv arī citi inflācijas attīstību ietekmējošie faktori, starp tiem: ekonomiskās aktivitātes pēc-pandēmijas atjaunošanās un piegādes ķēžu traucējumi atsevišķās nozarēs, piemēram, būvniecībā, telekomunikāciju nozarē u.c..

3.15. attēls. Patēriņa cenu pieaugums produktu grupās Latvijā

3.16. attēls. Patēriņa cenu pārmaiņas grupās un apakšgrupās

Avots Eurostat

Avots: CSP [PCI020m]

51. ECB Padome⁴⁷ 2022. gada decembrī kārtējo reizi lēma paaugstināt trīs galvenās ECB procentu likmes par 50 bāzes punktiem un sagaida, ka likmju paaugstināšana turpināsies, turpinoties inflācijas pieaugumam vai pārāk lēni samazinoties tās līmenim. Ierobežojošas monetārās politikas instrumentu pielietošana uzsākta 2022. gada jūlijā - kāpinot procentu likmi no nulles par 50 bāzes punktiem, turpmāk 2022. gada septembrī - kāpinot to vēl par 75 bāzes punktiem, sasniedzot 1,25% līmeni. Turpmāk pieņemti vēl trīs procentu likmju kāpināšanas lēmumi - 2022. gada novembrī (+75 bāzes punkti) un decembrī (+50 bāzes punkti) un šī gada februārī (+50 bāzes punkti). Uz doto brīd, i sasniedzot 3% līmeni⁴⁸. Vēsturiski augstākās likmes ir bijušas 2000. gada jūnijā (4,25%) un 2008. gada oktobrī (3,75). ECB politika paredz panākt tādu likmju līmeni, kas ir pietiekami ierobežojošs, lai nodrošinātu savlaicīgu inflācijas atgriešanos 2% vidējā termiņa mērķa līmenī. Noturot procentu likmes ierobežojošā līmenī, laika gaitā tiks samazināta inflācija, jo saruks pieprasījums, kā arī tiks nodrošināta aizsardzība pret ilgstošu augšupvērstu inflācijas gaidu risku. Zināmu optimismu par inflācijas mazināšanos pašlaik dod energoresursu cenu kritums līdz pirmskara līmenim. Dabas gāzes cena janvāra sākumā nokritās līdz 50-60 eiro par megavatstundu un naftas cena, kopš pagājušā gada decembra, ir robežās 65-75 dolāri par bareli, kas salīdzināms ar 2021. gada cenu līmeni⁴⁹.

52. Strādājošo ienākumi aug lēnāk par inflāciju tomēr straujāk par produktivitāti. Pašlaik pieejamie CSP dati liecina, ka šī gada trešajā ceturksnī, salīdzinot ar 2021. gada trešo ceturksni, mēneša vidējā bruto alga palielinājās 6,3%, bet salīdzinot ar šī gada otro ceturksni, mēneša vidējā bruto darba samaksa pieauga vien par 1,6%, skat attēlu 3.17.. Neto darba samaksa pieauga lēnāk nekā bruto (6%), salīdzinot ar iepriekšējā gada 3. ceturksni. Ņemot vērā patēriņa cenu kāpumu, neto darba samaksa samazinājās par 12,9%, kas liecina par algoto darbinieku pirktspējas straujo krišanos, turklāt jau trešo ceturksni pēc kārtas. Lai arī darbaspēka izmaksu dinamika 2022. gada trīs ceturkšņos bija nedaudz mērenāka nekā 2021. gadā, tomēr produktivitātes

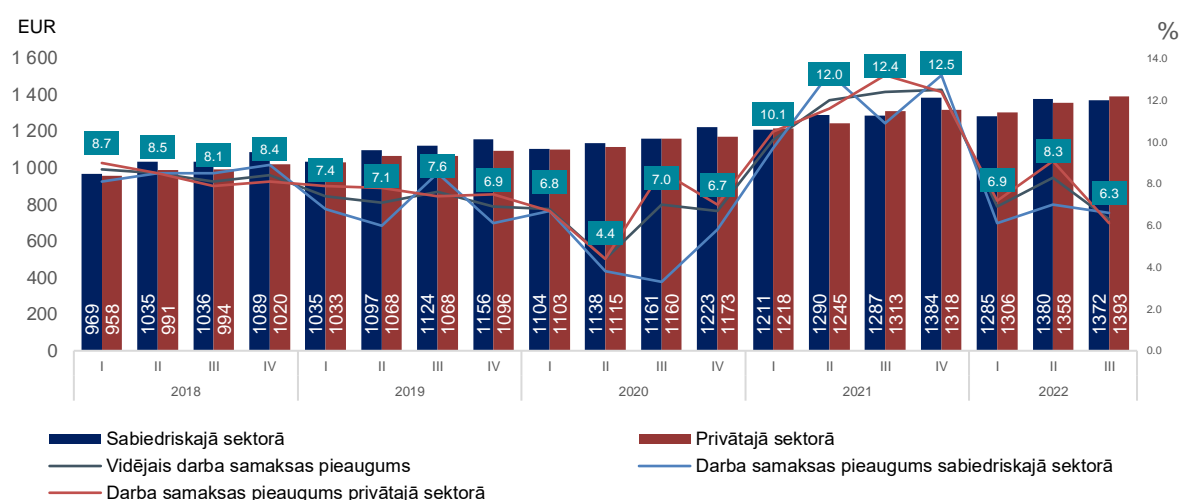
⁴⁷ [Monetārās politikas lēmumi \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)

⁴⁸ [Key ECB interest rates \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)

⁴⁹ [Crude oil - 2023 Data - 1983-2022 Historical - 2024 Forecast - Price - Quote - Chart \(tradingeconomics.com\)](https://tradingeconomics.com)

samazinājuma dēļ, produkcijas vienības darbaspēka izmaksas pieauga par 8,6 %. 2022. gadā darbaspēka izmaksas ir būtiski pārsniegušas pirms pandēmijas līmeni, kamēr produktivitātes kāpums šajā pašā laikā ir bijis mērenāks, kas liecina par produktivitātes plaisas palielināšanos⁵⁰.

3.17. attēls. Strādājošo vidējās darba samaksas dinamika EUR un %

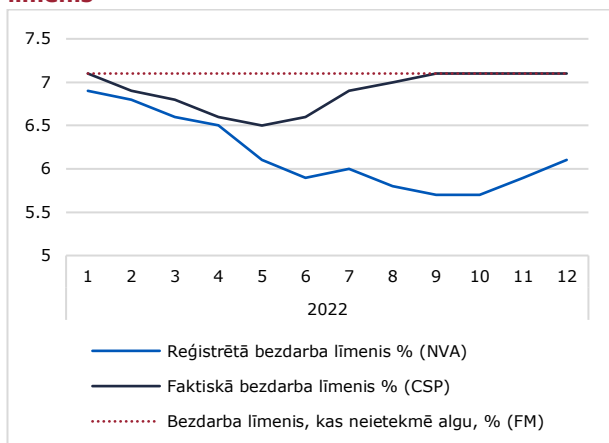

Avots: CSP[DSV041c]

- 53. Tā kā inflācija pieaug straujāk nekā strādājošo ienākumi, patērētāju pirktspēja pasliktinās un sagaidāms, ka kāpjot patēriņa cenām, patēriņa kritums būs viens no recesiju izraisošiem faktoriem.** Pašreizējie dati neliecina par inflācijas/darba samaksas spirāles veidošanos, tomēr, ņemot vērā pieaugošo inflāciju, pastāv sociāla spriedze atsevišķās, no valsts budžeta finansētās, profesionālās grupās, to skaitā, izglītības un veselības aprūpes nozarē strādājošie.
- 54. Saskaņā ar CSP datiem, 2022. gadā vidēji faktiskā bezdarba līmenis Latvijā bija 6,9% un, salīdzinot ar 2021. gadu, tas samazinājies par 0,6 procentpunktiem.** 2022. gadā bezdarbs pakāpeniski kritās gada pirmajā pusē, minimālo atzīmi (6,5%) sasniedzot maijā, tomēr turpmākos mēnešos tas sāka kāpt, sasniedzot maksimālo vērtību septembrī (7,1%) un šāds bezdarba līmenis palika nemainīgs līdz 2022. gada beigām. Saskaņā ar NVA datiem, reģistrētā bezdarba līmenis 2022. gadā vidēji bija 6,2% Skat. attēlu 3.18.. Zemākais reģistrētais bezdarba līmenis 2022. gadā tradicionāli bijis Rīgas reģionā (4,5%), bet augstākais Latgales reģionā (13,3%), pārējos reģionos situācija bija samērā līdzīga Zemgalē (5,9%), Vidzemē (6,5%) un Kurzemē (6,4%). 2022. gadā novērotais bezdarba (gan faktiskais gan reģistrētais) līmenis bija zem vai tuvu FM prognozētajam dabiskajam bezdarba līmenim, kas neietekmē algu. Ekonomiskās aktivitātes līmenis, kas 2021. gadā bija diezgan zems, 2022. gadā sāka paaugstināties un trešajā ceturksnī jau līdzinājās 2019. gada vidējiem rādītājiem, skat attēlu 3.19.

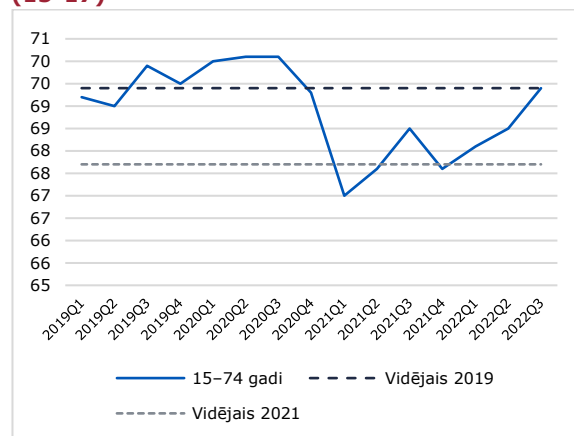
⁵⁰ LV PEAK Ekonomikas barometrs (lu.lv)

3.18. attēls. Faktiskā un reģistrētā bezdarba līmenis

Avots: CSP [NBB 150m] un NVA

3.19. attēls. Ekonomiskās aktivitātes līmenis (15-17)

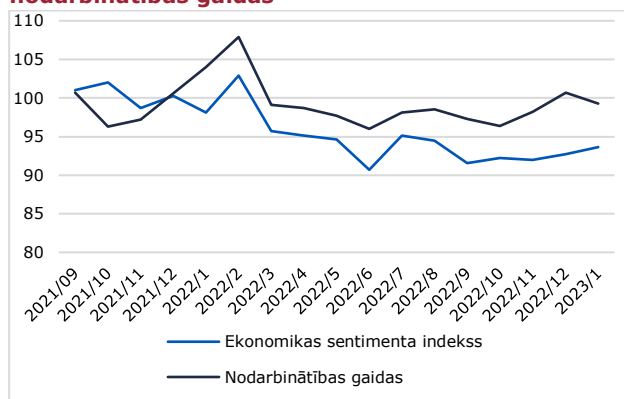
Avots: CSP [NBA050c4]

55. Jaunākie Eurostat ekonomikas konjunktūras rādītāji par 2023. gada janvāri⁵¹ liecina, ka ekonomikas sentimenta rādītājs turpināja atkopties gan ES (+2,3 procentpunkti sasniedzot 98,0), gan Eirozonā (+2,8 procentpunkti sasniedzot 99,9). Pieaugums šim rādītājam, pēdējo trīs mēnešu apsekojumos, pietuvojies ilgtermiņa vidējam rādītājam. Pieauga arī nodarbinātības gaidu rādītājs (+2,3) procentpunkti, sasniedzot 108,5 ES, un (+2,7) procentpunkti, sasniedzot 110,1 Eiro zonā, pie tam šis rādītājs ir krietni pārsniedzis ilgtermiņa vidējo rādītāju. Janvārī, salīdzinot ar decembri, sentimenta indekss uzlabojās lielākajās ES ekonomikās, bet vairumā gadījumu bija zem ilgtermiņa vidējā (100) – Nīderlandē (+0,5) procentpunkti līdz 94,7, Vācijā (+2,5) līdz 97,9, Francijā (+4,4) procentpunkti līdz 98,9, Itālijā (+1,7) procentpunkt līdz 102,5. Baltijas kaimiņvalstīs: Lietuvā janvārī ekonomikas sentimenta indekss pakāpās par 7 procentpunktiem līdz 99,5, bet Igaunijā pieaugums bija par 2,1 procentpunktu līdz 83,6.

56. Latvijā janvārī ekonomikas sentimenta rādītājs pieauga minimāli (+0.9 procentpunkti) un sasniedza 93,6%. Kopš 2022. gada marta ekonomikas sentimenta indekss atrodas zem ilgtermiņa vidējā (100%) rādītāja. Nodarbinātības gaidas janvārī pasliktinājās, salīdzinot ar decembri, par 1,4 procentpunktu, nonākot zem ilgtermiņa vidējā rādītāja, skat att.3.20. Savukārt ekonomiskās nenoteiktības rādītājs janvārī pieauga par 2,7 procentpunktiem un bija 5,4 procentpunkti augstāks par ilgtermiņa vidējo, tuvu tā maksimālajai vērtībai.

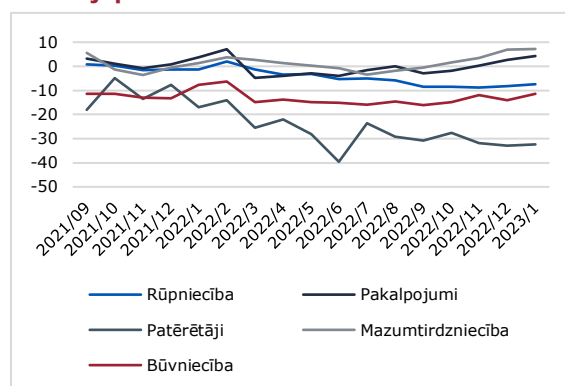
⁵¹ Business and consumer survey results for January 2023 – Statistical Annex: [bcs_2023_01_statistical_annex_en.pdf \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&plugin=1)

3.20. attēls. attēls. Ekonomikas sentiments un nodarbinātības gaidas

Avots: Eurostat

3.21. attēls. attēls. Ekonomikas noskaņojuma rādītāji pa nozarēm

Avots: Eurostat

Jaunākie dati par janvāri liecina, ka Latvijā sentimenta rādītājs ir negatīvs rūpniecībā (-7,4%) un būvniecībā (-11,4%). Patērētāju ekonomiskais noskaņojums ir gan zem ilgtermiņa vidējā, gan pārsniedz vēsturiski maksimālos rādītājus un ir (-32,4%). Tajā pašā laikā ekonomikas noskaņojums mazumtirdzniecībā ir pozitīvs (7,2%), pie tam tas pārliecinoši uzlabojas kopš 2022. gada novembra. Pozitīvs noskaņojums ir arī pakalpojumu sniedzējiem (4,3%) un arī tas uzlabojas kopš novembra, skat attēlu 3.21..

4. Fiskālie skaitliskie nosacījumi

- 57.** EK SIP vispārējā izņēmuma klauzula būs spēkā arī 2023. gadā, savukārt pašlaik ir spēkā FDL normas, kas piemērojamas saskaņā ar 12. panta 1. daļas noteikumiem. Saskaņā ar minētā panta noteikumiem, Covid-19 pandēmijas izraisītās sekas tautsaimniecībā ir uzskatāmas par dabas un sociālo parādību, kuras radītie zaudējumi pārsniedz 0,1% no IKP. Vispārējā gadījumā FDL paredz, ka strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), gan arī Stabilitātes un izaugsmes pakta nosacījumiem. Tomēr ņemot vērā vispārējās izņēmuma klauzulas darbību 2023. gadā un EK komunikāciju par fiskālo politiku 2023. gadā, skaitlisko fiskālo nosacījumu piemērošana 2023. gadā ir ierobežota un dod iespēju daļēji pielietot tikai FDL strukturālās bilances nosacījumu, kas neskatoties uz pēcpanēmijas perioda izaicinājumiem tiek izpildīts. Valdības fiskālā stratēģija tika definēta Latvijas Stabilitātes programmā 2022.-2025.gadam⁵², papildināta Informatīvajā ziņojumā „Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā⁵³” un precizēta un precizēta Informatīvajā ziņojumā "Par aktualizētām makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025.gadā"⁵⁴..
- 58.** Strukturālās bilances nosacījuma izpilde, izmantojot ES metodoloģiju, nav piemērojama, jo EK nav izvirzījusi 2023. gadam strukturālā deficīta samazināšanas nosacījumu. Izdevumu pieauguma nosacījums, kas aprēķināms pēc ES metodoloģijas, nav piemērojams, jo Stabilitātes un izaugsmes pakta izdevumu pieauguma nosacījums netiek piemērots. Izdevumu pieauguma nosacījums, kas aprēķināts saskaņā ar FDL 13. pantu, nav piemērojams, jo šajā pantā ir noteikta atsauce uz ES atbilstošām tiesību normām attiecībā uz izdevumu pieauguma nosacījumu, kas 2023. gadā netiek piemērotas. FDL 5. pantā noteiktais izdevumu pārmantojamības nosacījums faktiski nav piemērojams, jo vidēja termiņa budžeta ietvara likumā 2022.-2024. gadam koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi ir noteikti pēc citas fiskālās politikas stratēģijas un tāpēc var droši prognozēt, ka pārmantotie koriģētie maksimālie pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atšķirsies vairāk kā par 0,1% no IKP no koriģētajiem maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem, kas aprēķināti saskaņā ar bilances nosacījumu. Pārmantojamības nosacījuma piemērošana vai nepiemērošana var izsaukt strukturālās bilances mērķa atšķirību ne vairāk kā par 0,1% no IKP, kas pašlaik, ņemot augsto ekonomiskās attīstības nenoteiktību, ir relatīvi neliela atšķirība. Tāpēc VTBI 2023.-2025.gada budžeta plāna projektā pārmantojamības nosacījums netiek piemērots.
- 59.** Vidējā termiņā fiskālā politika ir mērķēta uz pakāpenisku un sociāli pieņemamu VVBB deficīta mazināšanu, kas atspoguļojas gan strukturālās bilances, gan cikliski koriģētās bilances rādītājos. Cikliski koriģētās⁵⁵ budžeta bilances rādītāji vidējā termiņā liecina par pakāpenisku virzīšanos uz stingrāku fiskālo politiku ciktāl to pieļauj negatīvā izlaidžu starpība. Cikliski koriģētās bilances deficīts 2023. gadā sagaidāms -3,5%, 2024. gadam -1,9% un 2025. gadam -1,9%, attēls 4.2.

⁵² Latvijas Stabilitātes programma 2022.-2025. gadam (mk.gov.lv) [lpp.30. un 31.]

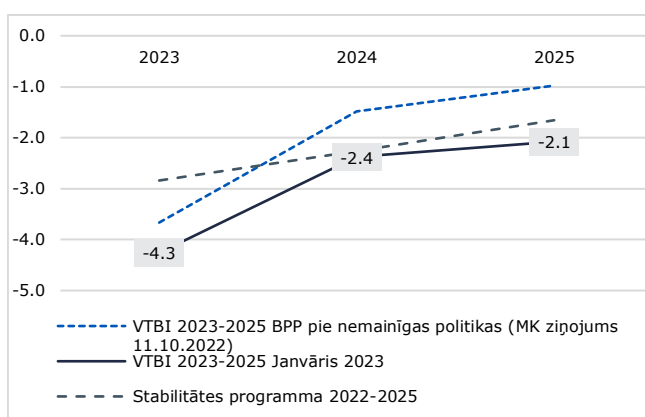
⁵³ Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2023.-2025. gadā (mk.gov.lv)

⁵⁴ https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/06f99de0-35e7-42f0-aace-206a63e92a96

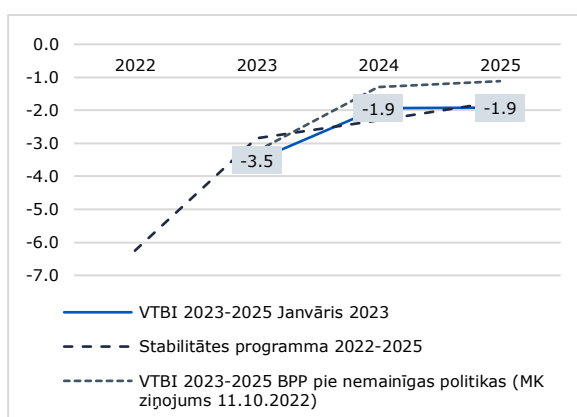
⁵⁵ Cikliski koriģētā bilance = Faktiskā budžeta bilance - Budžeta bilances cikliskā komponente

60. Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais strukturālās bilances nosacījums ir ievērots visos plānošanas gados un ir -0,5% no IKP. Lai gan 2022. gadā ekonomika vēl darbojās tuvu tās potenciālam, 2023-2025 budžeta ietvara izveides procesā ir ņemts vērā, ka 2022. gada sākumā ekonomika saņēma atkārtotu triecienu, sākoties karam Ukrainā tieši tajā laikā, kad tā uzsāka jaunu izaugsmes ciklu pēc Covid-19 pandēmijas. **2023. gadā VVB bilance plānota ar -4,3% deficītu, atspoguļojot 2022. gadā saņemto fiskālo šoku, sākot ar 2024. gadu, tā pakāpeniski uzlabojas sasniedzot -2,4% deficītu, bet 2025. gadā -2,1% deficītu, attēls 4.1..**

4.1. attēls. Vispārējās valdības budžeta bilanču salīdzinājums

4.2. attēls. Cikliski koriģētā vispārējās valdības budžeta bilance

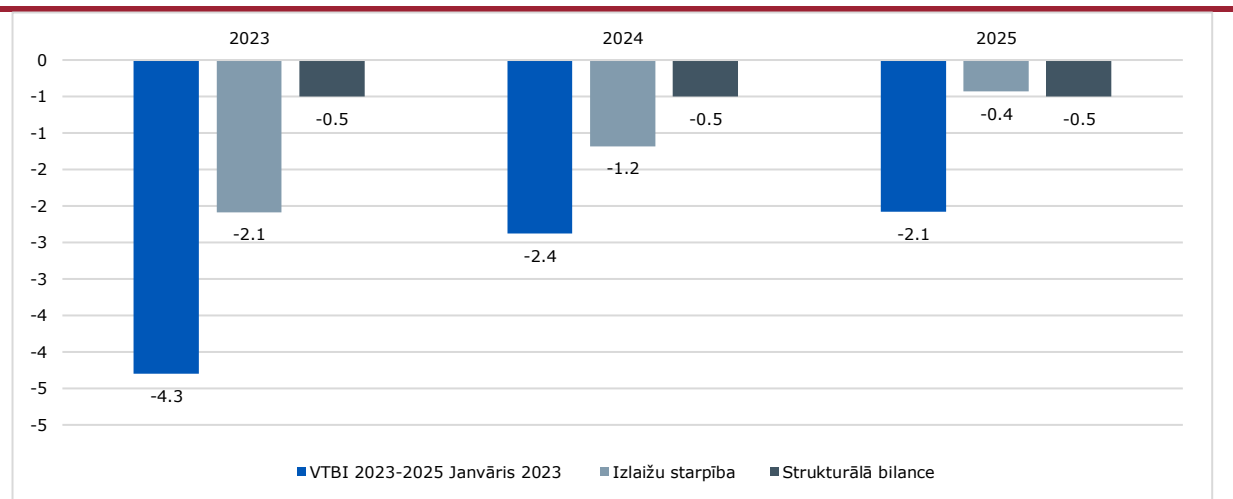
Avots: FM un Padomes aprēķini

Avots: FM un Padomes aprēķini

- 61.** Salīdzinot ar budžeta ietvaru 2023-2025 pie nemainīgas politikas, vispārējās valdības budžeta deficīts ir palielināts visam periodam. VVB deficīts 2023. gadā prognozēts -4,3% apmērā no IKP, kas ir par 1,6 procentpunktiem zemāks rādītājs, nekā aprēķināts 2022. gada oktobrī veidojot budžetu pie nemainīgas politikas. Līdzīga situācija ir salīdzinot turpmākos gadus, 2024. gadam VVB deficīts plānots -2,4% un tas ir pazemināts par 1,9 procentpunktiem, savukārt 2025. gadam deficīts plānots -2,1% un tas ir pasliktināts par 1,6 procentpunktu, salīdzinot ar budžetu pie nemainīgas politikas.
- 62.** 2022. gads tā pirmajā un otrajā pusgadā iezīmējās ar atšķirīgām un pat pretējām tendencēm gan makroekonomiskā attīstībā, gan fiskālā plānošanā. Makroekonomiskā vidē ir vērojama destabilizācija un līdz ar to arī ierobežotas iespējas ar augstu varbūtību novērtēt tās attīstību vidējā termiņā. Fiskālās politikas izvēles ir atkarīgas no makroekonomiskās attīstības un budžeta plānošanas brīdī ekonomika atrodas svarīgā pavērsiena punktā, tādēļ pastāv iespēja, ka turpmākos gados fiskālā politika var piedzīvot pārmaiņus optimistiskā vai pesimistiskā virzienā.
- 63. Pašlaik ar pieņēmumu, ka izlaižu starpība būs negatīva visos trīs turpmākajos gados un atbildīs FM makroekonomiskajām prognozēm, atzīstams, ka budžeta plāna projektā plānotā fiskālā politika ir sabalansēta un atbilstoša ekonomikas ciklam.** Attēlā 4.3. redzams, ka budžeta deficīts pakāpeniski uzlabojas līdztekus izlaižu starpības virzībai. Tomēr mainoties ekonomikas attīstības scenārijam optimistiskā

virzienā, un ekonomikai tuvinoties tās potenciālam, budžeta deficīta mazināšanas temps var būt straujāks par pašlaik prognozēto.

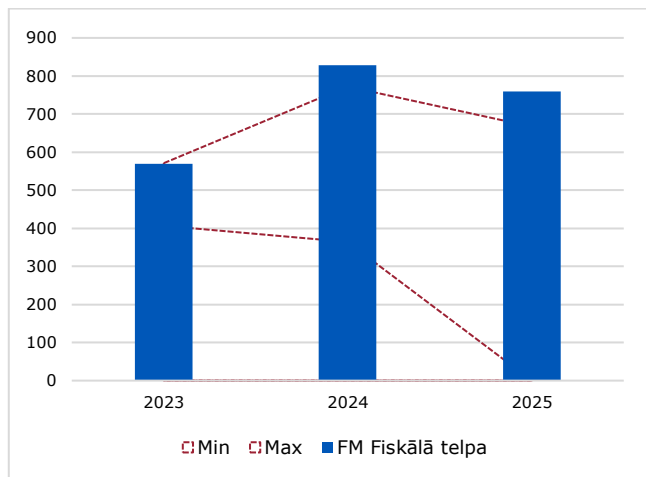
4.3. attēls. Vispārējās valdības budžeta bilance un izlaižu starpība

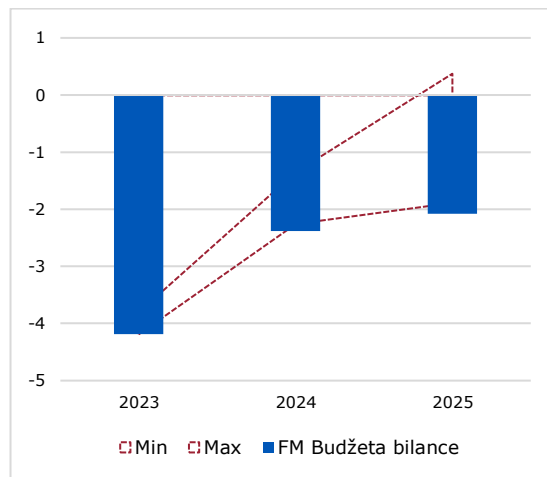
Avots: FM

- 64.** Ņemot vērā nestabilo makroekonomisko vidi, ieilgušo augsto nenoteiktību un arī pastāvošo risku kopumu, būtu nepieciešama piesardzība novērtējot fiskālās telpas apmēru un arī budžeta deficīta samazināšanas tempu. Šī ziņojuma 3.sadaļā par makroekonomiskās vides novērtējumu jau tika pieminēts, ka potenciālā IKP un izlaižu starpības novērtējums ir problemātisks pastāvošajos apstākļos, turklāt Padomes aprēķini liecina par straujāku ekonomikas atlabšanu un tuvināšanos tās potenciāla līmenim.
- 65.** Pastāvošajā nenoteiktībā būtu ieteicams piesardzīgi rīkoties ar fiskālo telpu. Atkarībā no potenciālā IKP un izlaižu starpības vērtības gan fiskālās telpas pieejamais apmērs, gan budžeta bilances mazināšanas trajektorija var mainīties. Fiskālās telpas un deficīta augšējā un apakšējā robeža, atkarībā no potenciālā IKP un izlaižu starpības, kas aprēķināta ar Padomes rīcībā esošo statistisko filtru metodoloģiju, apskatāma attēlos 4.4. un 4.5..

4.4. attēls. Fiskālā telpa pie dažādiem potenciālā IKP aprēķiniem

4.5. attēls. Budžeta bilance pie dažādiem potenciālā IKP aprēķiniem

Avots: Padomes aprēķini un FM

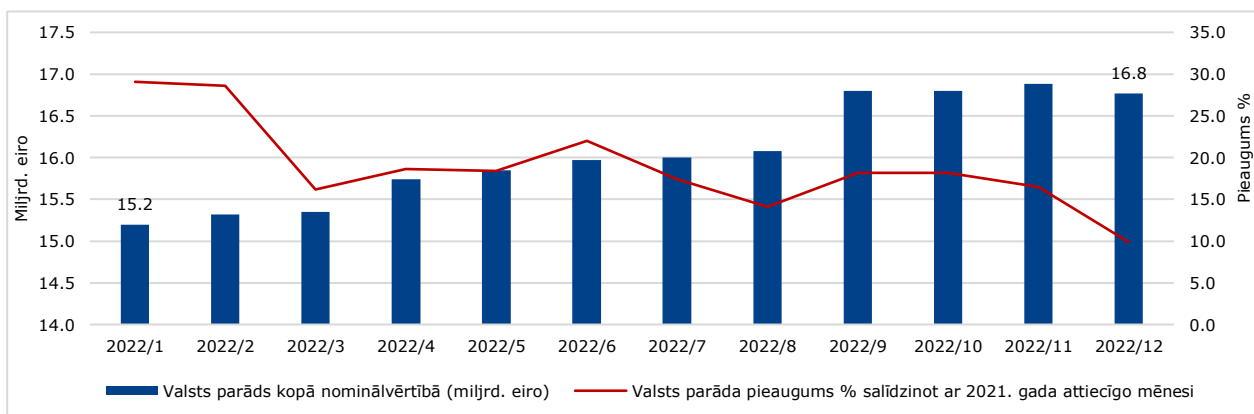
Avots: Padomes aprēķini un FM

- 66.** Attēlos 4.4. un 4.5. ilustrētie aprēķini rāda, ka pieejamā fiskālā telpa 2023. gadam ir tuvu FM aprēķinātajam apjomam. Atšķirība ir 2 miljonu eiro robežās, tomēr 2024. gadam tā var būt par 56 milj. eiro un 2025. gadā par 92 milj. eiro mazāka. VVB bilances samazināšanas iespējas, straujākas ekonomikas izaugsmes gadījumā, var notikt straujāk, 2025.gadā ļaujot izveidot budžetu ar pārpalikumu.

Parāda nosacījums

- 67.** Valsts parāda pieauguma temps 2022. gadā, salīdzinot ar 2021. gadu, ir bijis ievērojami lēnāks, skat. attēlu 4.6.. **Pašlaik pieejami Eurostat dati par vispārējās valdības parāda apmēru 2022. gada trešajā ceturksnī. Tajos ir redzams, ka Latvijā parāds bija 39,9% no prognozētā IKP un nominālvērtība veidoja 15,1 miljardu eiro.** Pašlaik pieejamie Valsts kases dati par valsts parādu, kas ir lielākā daļa no vispārējās valdības parāda vērtības 2022. gada 4. ceturksnī bija 42,5% no prognozētā IKP un valsts parāda un tā nominālvērtība bija 16,8 miljardi eiro.

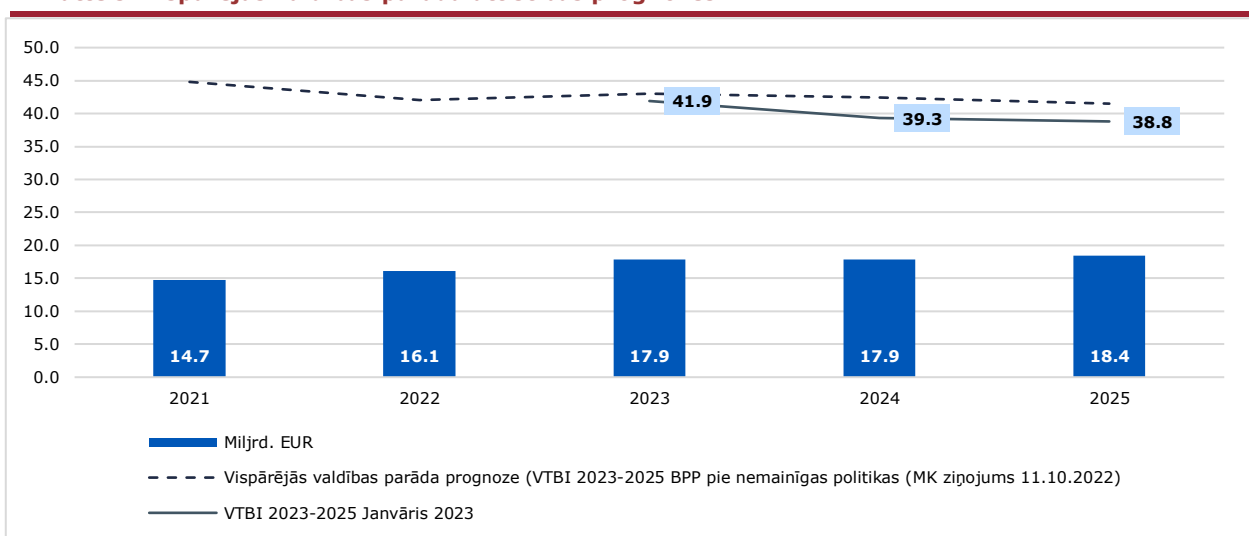
4.6. attēls. Valsts parāda nominālvērtība pa mēnešiem un tā pieauguma tempts % pret iepriekšējo gadu

Avots: Valsts Kase

- 68. Prognozes par VV parāda attīstību liecina, ka Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums (60% no IKP) vidējā termiņā ir ievērots.** Vispārējās valdības parāda prognoze (EKS metodoloģijā) liecina, ka 2023.gadā parāda apmērs varētu sasniegt 41,9% no IKP jeb 17,9 miljardus eiro. Prognozēts, ka 2024. gadā parāds % pret IKP sāks samazināties līdz 39,9% un 2025. gadā līdz 38,8%. Tomēr nominālā izteiksmē parāds ik gadu turpinās pieaugt, 2025. gadā sasniedzot 18,4 miljardus eiro, skat. attēlu 4.7.. Tādējādi, kopš pandēmijas sākuma 2020. gadā, kad parāds sāka strauji pieaugt nominālā izteiksmē, tiek prognozēts, ka līdz 2025. gadam tas pieaugs par apmēram 5,7 miljardiem eiro.

4.7.attēls. Vispārējās valdības parāda attīstības prognozes

Avots: Valsts kase

- 69. Latvija daudzus gadus saglabājusi augstu kredītreitingu un ir valsts ar brīvu pieeju finanšu tirgiem.** Globālās reitingu aģentūras augsti novērtē Latvijas kredītreitingu Moody's (A3)⁵⁶, Fitch (A-)⁵⁷ un R&I (A)⁵⁸ un nosaka stabilu nākotnes novērtējumu. Tomēr aģentūra S&P Global, 2022. gadā saglabājot Latvijas kredītreitingu augstā līmenī (A+), ir mainījusi nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu⁵⁹. Aģentūra uzsvērusi riskus saistībā ar karadarbību Ukrainā, augsto inflāciju un ar to saistītās tiešās un netiešās izmaksas Latvijas budžetam.

⁵⁶ Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Moody's apstiprina Latvijas kredītreitingu esošajā A3 līmenī | Valsts kase

⁵⁷ Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Fitch Ratings saglabā Latvijas kredītreitingu "A-" līmenī | Valsts kase

⁵⁸ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase

⁵⁹ S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | S&P Global Ratings maina Latvijas kredītreitingu "A+" līmeņa nākotnes novērtējumu no stabila uz negatīvu | Valsts kase